

**Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет
Кафедра туристичного бізнесу та рекреації**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему «Перспективні напрями розвитку медичного туру в Ізраїль»

Здобувачки Тетяни ПАВЛОВОЇ

4 курсу групи Т-44(а)

Керівник: Ірина КРУПІЦА

Керівник: Федір ТРИШИН

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від 31.08.2022 р., протокол № 506-03

Завідувачка кафедри ТБ та Р _____ Наталя ДОБРЯНСЬКА

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	Технології вина та туристичного бізнесу
Кафедра	Туристичного бізнесу та рекреації
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Спеціальність	242 Туризм
Освітня програма	Міжнародний туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав.кафедри ТБ та Р
Наталя ДОБРЯНСЬКА

31 серпня 2022

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Тетяни ПАВЛОВОЇ

1. Тема роботи: «Перспективні напрями розвитку медичного туру в Ізраїль» затверджена наказом по університету від «31» серпень 2022 р. №. 506-03
2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи «01» червня 2023 р.
3. Вихідні дані до роботи: монографії, підручники, навчальні посібники, законодавчі та нормативні акти, первинні документи, звіти туристичних підприємств, теоретичний аналіз інформаційних джерел за проблематикою дослідження, аналіз статистичних даних, метод порівняльного аналізу, описовий метод.
4. Перелік питань, котрі необхідно розробити:
РОЗДІЛ 1 Теоретико-методологічні аспекти дослідження медичного туризму
РОЗДІЛ 2 Аналіз сучасного стану медичного туризму в світі
РОЗДІЛ 3 Розробка медичного туру до Ізраїлю
5. Перелік графічного матеріалу: Презентація до кваліфікаційної роботи бакалавра (16 слайдів).

6. Консультанти по роботі із зазначенням розділів роботи (для кваліфікаційної роботи бакалавра):

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 3	Ірина КРУПІЦА	31.08.2022	01.06.2023

7. Дата видачі завдання – « 31 » серпня 2022р.

Керівник: _____ Ірина КРУПІЦА

Керівник: _____ Федір ТРІШИН

Завдання прийняла до виконання _____ Тетяна ПАВЛОВА

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Термін виконання етапів роботи
1.	Обґрунтування теми бакалаврської кваліфікаційної роботи та узгодження з керівником.	10.02 -20.02.2023
2.	Створення списку літератури.	20.02-25.02.2023
3.	Підготовка матеріалу для першого розділу.	25.02-28.02.2023
4.	Написання першого розділу та висновку до нього.	28.02 -25.03.2023
5.	Підготовка матеріалу для другого розділу.	25.02 -28.03.2023
6.	Написання другого розділу та висновку до нього.	28.03 -25.04.2023
7.	Підготовка матеріалу для третього розділу.	25.04-28.04.2023
8.	Написання третього розділу та висновку до нього.	28.04-25.05.2023
9.	Оформлення кваліфікаційної роботи бакалавра.	01.06.2023
10.	Отримання рецензії.	16.06.2023
11.	Захист кваліфікаційної роботи бакалавра.	19.06.2023

Здобувачка _____ Тетяна ПАВЛОВА

Керівник: _____ Ірина КРУПІЦА

Керівник: _____ Федір ТРІШИН

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувачка-дипломник _____ Тетяна ПАВЛОВА

АНОТАЦІЯ
до кваліфікаційної роботи бакалавра

Робота містить сторінок 79, 6 таблиць, 7 рисунків, список літератури з 40 найменувань, 1 додаток.

Метою виконання роботи є дослідження сутності та функцій медичного туризму, аналіз його розвитку, проблем та перспектив в світі та Україні.

Об'єктом аналізу, узагальнень і дослідження виступають медичний тур підприємства ТОВ «Турфірма «Синдбад».

Завданням роботи передбачено проаналізувати та розкрити характеристику структурних елементів ринку медичного туризму; описати формування якості туристичного продукту в сфері медичного туризму; визначити основні тенденції розвитку медичного туризму в Україні та світі; окреслити актуальні проблеми та перспективи розвитку медичного туризму в світі; дослідити особливості іміджу держави Ізраїль на міжнародній арені; проаналізувати діяльності ТОВ «Турфірма «Синдбад»; розробити медичний тур в Ізраїль для ТОВ «Турфірма «Синдбад».

За результатами виконаної роботи сформульований медичний тур в Ізраїль.

Одержані результати можуть бути використані в сфері туристичного бізнесу та рекреації.

Рік захисту роботи 2023.

THE SUMMARY

for bachelor's qualification work

The work contains 79 pages, 6 tables, 7 pictures, a bibliography of 40 titles, 1 appendix.

The purpose of the work is to study the essence and functions of medical tourism, analyze its development, problems and prospects in the world and in Ukraine.

The object of analysis, generalizations and research is the medical tour of the company "Tour Firm "Sindbad" LLC.

The task of the work is to analyze and reveal the characteristics of the structural elements of the medical tourism market; describe the formation of the quality of the tourist product in the field of medical tourism; determine the main trends in the development of medical tourism in Ukraine and the world; describe current problems and prospects for the development of medical tourism in the world; to investigate the peculiarities of the image of the state of Israel in the international arena; to analyze the activities of "Sindbad Tourism Firm" LLC; develop a medical tour to Israel for "Sindbad Tourism Firm" LLC.

The medical tour to Israel was formulated and based on the results of the work performed.

The obtained results can be used in the field of tourism business and recreation.

The year of job protection is 2023.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ	9
1.1. Сутність та функції медичного туризму	9
1.2. Методика та методи дослідження медичного туризму	15
1.3. Фактори формування і розвитку медичного туризму в Україні.....	21
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В СВІТІ.....	41
2.1. Сучасний стан розвитку медичного туризму в світі	41
2.2. Актуальні проблеми та перспективні напрями розвитку медичного туризму в світі	46
2.3. Особливості іміджу держави Ізраїль на міжнародній арені.....	50
Висновки до розділу 2.....	58
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА МЕДИЧНОГО ТУРУ ДО ІЗРАЇЛЮ	59
3.1. Дослідження технології організації турів у медичному туризмі.....	59
3.2. Аналіз діяльності ТОВ «Турфірма «Синдбад» з надання послуг медичного туризму.....	64
3.3. Розробка та просування медичного туру в Ізраїль	68
Висновки до розділу 3.....	78
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі, медичний туризм став додатковим джерелом прибутку. Проте, в Україні дана сфера ще не є пріоритетним напрямком державної політики. Ціна на медичні послуги відрізняється в кожній країні, і це зумовлено різним рівнем розвитку економіки, демографічною та соціальною ситуацією. У розвинених країнах світу, підвищення цін на лікування призвело до попиту на якісні та ефективні медичні послуги за доступною ціною, а також на незабутні враження від подорожі до іншої країни.

Проте, висока цінова політика на медичне обслуговування стала серйозною проблемою для пацієнтів, роботодавців, соціальних фондів, страхових систем та держав. Україна може стати перспективним напрямком розвитку медичного туризму в Європі та усьому світі завдяки відмінному співвідношенню ціни та якості надання медичних послуг.

Медичний туризм зростає в популярності, оскільки багато людей шукають якісну медичну допомогу та лікування за межами своєї країни. В Ізраїлі надають якісні медичні послуги, а також пропонують різноманітні культурні та розважальні заходи для туристів.

Предметом нашого дослідження є важлива і актуальна тема, пов'язана з практичною доцільністю проведення широкомасштабного дослідження ринку відпочинку та лікування, а також розробки та впровадження стандартів курортного обслуговування (лікувально-оздоровчого туризму).

Метою роботи є дослідження сутності та функцій медичного туризму, аналіз його розвитку, проблем та перспектив в світі та Україні.

За для досягнення поставленої мети потрібно вирішити ряд наступних завдань:

- розкрити характеристику структурних елементів ринку медичного туризму;
- описати формування якості туристичного продукту в сфері медичного туризму;
- визначити основні тенденції розвитку медичного туризму в Україні та світі;

- окреслити актуальні проблеми та перспективи розвитку медичного туризму в світі;
- дослідити особливості іміджу держави Ізраїль на міжнародній арені;
- проаналізувати діяльності ТОВ «Турфірма «Синдбад»;
- розробити медичний тур в Ізраїль для ТОВ «Турфірма «Синдбад».

Об'єктом дослідження є медичний тур підприємства ТОВ «Турфірма «Синдбад».

Предметом дослідження є розробка шляхів вдосконалення процесу організації та просування медичних турів на підприємстві ТОВ «Турфірма «Синдбад».

Під час написання дипломної роботи були використані такі **методи дослідження**: теоретичний аналіз інформаційних джерел за проблематикою дослідження; аналіз статистичних даних; метод порівняльного аналізу; описовий метод.

Інформаційна база дослідження: джерела інформації, зокрема, проведений детальний аналіз чинних законодавчих документів та інших нормативно-правових актів, що були затверджені відповідними органами державної влади України з метою створення сприятливих умов для розвитку медичної галузі у туристичній сфері. Крім того, здійснений джерельний аналіз наукових та інформаційно-публіцистичних джерел в Інтернеті. Також в роботі була використана внутрішня звітність компанії ТОВ «Турфірма «Синдбад» за період з 2020 по 2022 рр..

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Повний обсяг роботи –86 сторінок, обсяг основної частини –80 сторінок, включаючи 6 таблиць, 7 рисунків. Список використаних джерел (40 найменувань).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність та функції медичного туризму

Медичний туризм – один з найбільш популярних напрямків сучасного туризму, який виник внаслідок глобалізації суспільства. Кожного року обсяг інвестицій у цю галузь збільшується. Медичний туризм знаходиться на перетині медицини та економіки і є найбільш перспективним напрямком туристичного бізнесу.

Ідея поїздок за кордон для поліпшення здоров'я не нова. З 18 століття заможні пацієнти з країн, які розвивалися, їздили до медичних центрів в Європі та США для лікування. Однак ця тенденція змінилася наприкінці 20 століття та значно зросла в 21 столітті завдяки глобалізації комунікаційних та транспортних технологій. Тепер менш заможні люди з розвинених країн можуть їздити до країн, що розвиваються за медичними послугами.

Кожного року все більше людей звертається до медичного туризму з різних причин [1]. Серед них:

- ✓ Високі ціни на медичні послуги у власній країні;
- ✓ Вищий рівень медицини та більш сучасні технології лікування в інших країнах;
- ✓ Бажання отримати висококваліфікований рівень обслуговування;
- ✓ Можливість отримати медичну допомогу швидко, без очікування та черг;
- ✓ Конфіденційність;
- ✓ Можливість отримати медичні послуги, які заборонені у власній країні.

Ці фактори, серед яких можуть бути й інші, спонукають до зростання потоку пацієнтів, які перетинають національні кордони в пошуку медичної допомоги.

Дослідженню проблематики у сфері медичного туризму присвятили свої роботи М. Мальська та О. Бордун, Є. Гнедик, Е. Гапонова, С. Галасюк, А. Парфіненко, А. Ветитнев, М. Горовіц та Дж. Розенсвейг, М. Букман та інші. Незважаючи на це, досі не існує узгодженого розуміння сутності медичного туризму та єдиного підходу до класифікації його видів.

Незважаючи на контраст між поняттями "медицина" та "туризм", які асоціюються з обмеженнями та стражданнями і свободою та відпочинком відповідно, сучасне суспільство досягло певної згоди щодо терміну "медичний туризм". Більшість експертів розуміє це поняття як поїздки пацієнтів в іншу країну для лікування, при цьому пацієнти та медичні фахівці знаходяться в різних країнах, але є громадянами однієї країни. Тому, щоб досліджувати особливості медичного туризму, необхідно зрозуміти загальне значення цього терміну (див. Рис. 1.1).

Медичний туризм можна описати як подорож за межі місця проживання з метою лікування, діагностики стану здоров'я, хірургічного втручання або терапії в поєднанні з відпочинком та дозвіллям. Такі поїздки охоплюють використання туристичної інфраструктури та об'єктів. Наприклад, люди можуть подорожувати до країн з високоякісними медичними послугами, щоб отримати доступ до кардіологічних, ортопедичних, стоматологічних процедур або пластичних операцій [2]. Незважаючи на те, що поняття медицини та туризму мають різні асоціації в суспільстві, сьогодні в експертному середовищі існує певний консенсус щодо визначення медичного туризму як подорожі пацієнтів за межі країни для лікування [1].

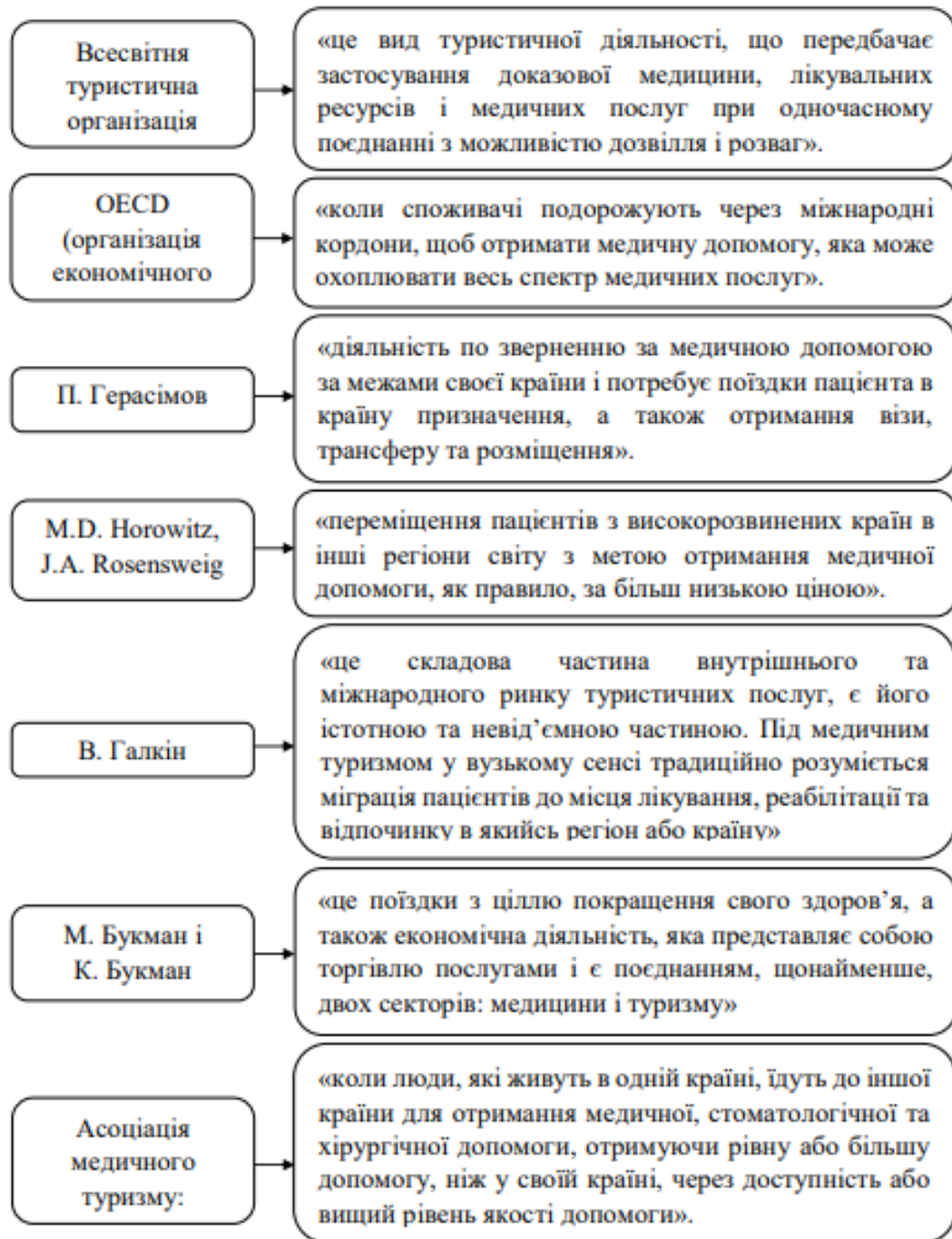

Рис. 1.1. Визначення медичного туризму відповідно до варіантів, запропонованих різними дослідниками.

Медичний туризм означає організацію та надання лікування та діагностики захворювань та медичних послуг як в межах країни, так і за кордоном, у поєднанні з відпочинком. Часто автори відносять медичний туризм до форм оздоровчого або wellness-туризму. Таке розуміння є особливо популярним серед вітчизняних науковців та країн СНГ. Проте, більшість зарубіжних дослідників стверджують, що ці дві концепції не є однаковими. Wellness-

туризм - це нова філософія відпочинку, яка сприяє фізичній гармонії та духовній рівновазі через активну оздоровчу діяльність, і він призначений для фізично та ментально здорових людей, які бажають підтримувати здоров'я та соціально адаптуватись. Оздоровчий туризм, зі свого боку, є спеціалізованим видом туристичної діяльності, який передбачає переміщення людей з метою оздоровлення, профілактики та лікування захворювань на основі комплексного використання природних лікувальних ресурсів та преформованих факторів [7].

Зведення термінології, пов'язаної з медичним туризмом, є необхідним. Лікувально-оздоровчий туризм частково включає в себе медичний туризм, що вимагає виділення медичного клінічного та медичного курортного туризму. Медичний клінічний туризм полягає у відвідуванні спеціалізованих медичних закладів та проведенні відповідних процедур, тоді як медичний курортний туризм заснований на курортології та використанні природних лікувальних чинників конкретної курортної місцевості. Лікувально-оздоровчий туризм може бути не медичним і не передбачати надання медичних послуг, але все ж забезпечувати оздоровчий ефект через використання природних лікувальних чинників, спортивної рекреації, дієти тощо.

Отже, медичний курортний туризм охоплює поїздки на термальні, грязьові, spa- і wellness-курорти, а також відвідування закордонних клінік для контрольних обстежень, які, теоретично, можна пройти і в країні проживання. При цьому такі тури часто поєднуються з активним або екскурсійним відпочинком в інші дні. З іншого боку, клінічний медичний туризм включає в себе відвідування закордонних клінік для проведення операцій та лікування, наприклад, офтальмологічних операцій, в поєднанні з оглядом міста та відпочинком на морі. При цьому медичний туризм охоплює різні галузі бізнесу, такі як страхування, банківська діяльність, юридична допомога, транспорт та зв'язок, що включені в єдину систему ринків розвиненою інфраструктурою. Важливо враховувати, що розуміння медичного туризму в широкому сенсі також охоплює міграцію не тільки

пацієнтів і гостей, але й лікарського персоналу та діагностичного та операційного обладнання.

На сьогоднішній день у світі існує добре розвинений ринок медичного туризму, що є системою економічних відносин, пов'язаних з купівлею та продажем медичних послуг та організацією подорожей для їх отримання. Як будь-який інший ринок послуг, ринок медичного туризму складається з таких обов'язкових елементів, що пов'язані з категоріями попиту, пропозиції та ціни (див. Рисунок 1.2):

- товар - медична послуга;
- покупець - медичні туристи або юридичні особи, які укладають відповідні угоди з виробниками послуг;
- продавець - ліцензовані виробники медичних послуг (лікарні, медичні центри, спеціалізовані туристичні підприємства, представництва асоціацій з медичного туризму).

Специфіка медичного туризму полягає в тому, що в більшості випадків споживачі медичних послуг не можуть придбати їх у виробника. Тому на ринку наявні виробники-посередники, які є спеціалізованими туристичними підприємствами та представництвами асоціацій медичного туризму. А виробниками-продуцентами виступають лікарні та медичні центри [8].

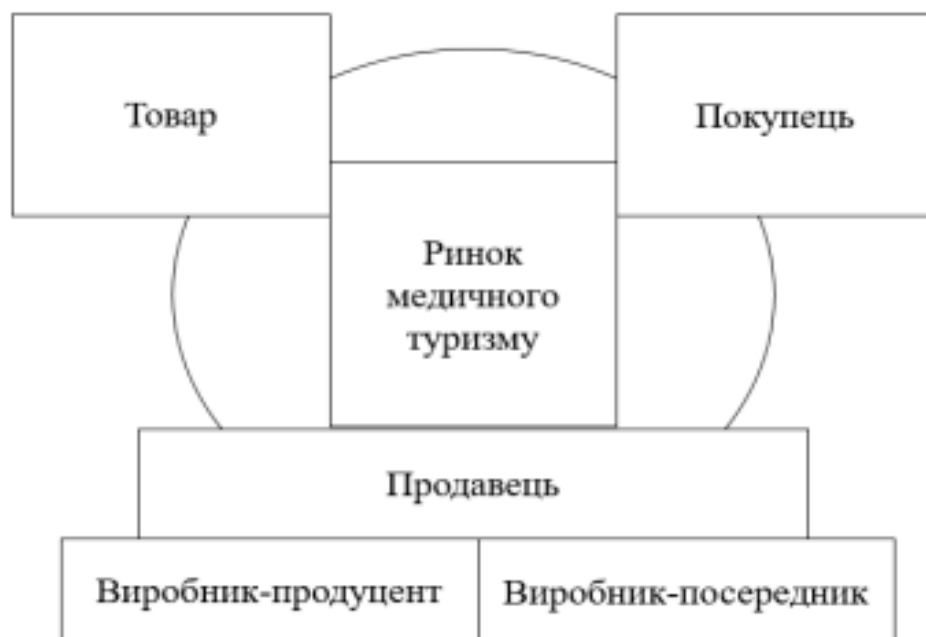

Рис.1.2 Елементи ринку медичного туризму

Зазвичай, організацією медичних турів займаються туроператори медичного туризму. Оскільки самостійно складати програму медичної подорожі складно, створені спеціалізовані ліцензовані компанії, які враховують усі аспекти поїздки та потреби клієнта, надають консультації, готують повний пакет документів, відкривають візу, підбирають медичний заклад та лікаря, забезпечують супровід пацієнта та надають інші супутні послуги. Кожен медичний туроператор має закордонних партнерів-медичних закладів, які пропонуються на вибір клієнту. Це дозволяє пацієнту порівняти запропоновані медичні заклади за всіма критеріями, такими як вартість послуг, якість сервісу, тривалість лікування, умови надання медичної допомоги, відгуки інших пацієнтів та можливі ризики.

Медичний туризм є суттєвою галуззю, яка впливає на багато різних сфер. Він не тільки корисний для туристів та пацієнтів, але й важливий для країн, які їх приймають. Нижче описані деякі функції медичного туризму з точки зору різних галузей [9]:

- Для державної влади: медичний туризм може привести до економічного розвитку країни, збільшення доходу та податкових надходжень, а також до збільшення кількості закладів охорони здоров'я та робочих місць. Крім того, медичний туризм може підвищити рейтинг та престиж країни.
- Для населення: медичний туризм може створити нові робочі місця та забезпечити доступ до якісних медичних послуг та технологій.
- Для професійних асоціацій та навчальних закладів: медичний туризм може надати базу для навчальних програм та програм підвищення навичок.
- Для спеціалістів з маркетингу: медичний туризм може створити попит на рекламні послуги та веб-сайти.
- Для журналістів та авторів: медичний туризм може забезпечити теми для досліджень, книг та статей, щоб популяризувати його та інформувати населення про його можливості.
- Для розробників програмного забезпечення: медичний туризм може створити можливості для розробки нових програм та додатків, які керують

логістикою та координацією подорожей для пацієнтів, лікарень, клінік та кол-центрів.

- Для консультантів та бізнес-експертів: зростання клієнтів для розвитку бізнесу та стартап-консультантів, збільшення можливостей для спікерів, аналітиків, організаторів заходів, органів з сертифікації та акредитації.

Медичний туризм може допомогти країнам, які мають довгі черги на отримання медичних послуг, зменшити ці черги та звільнити місця завдяки можливості відправити пацієнтів в інші країни, де вони можуть пройти процедуру швидко і іноді навіть дешевше. Це може допомогти зменшити перевантаження системи охорони здоров'я у власній країні.

Медичний туризм також може мати позитивний вплив на місцевих жителів країни призначення, оскільки доходи, які він створює, можуть допомогти поліпшити доступ і якість медичної допомоги в цій країні. Розвиток медичного туризму також може запобігати плинності кадрів і талантів з медичної галузі з країни, де вона розвивається.

Зростання попиту на медичні послуги в країнах, що розвиваються, може привести до збільшення інвестицій не тільки в медичну галузь, але й у транспорт та інші супутні інфраструктурні сектори. Крім того, це може привести до збільшення зусиль щодо поліпшення інфраструктури та якості надання медичної допомоги.

1.2. Методика та методи дослідження медичного туризму

Дослідження медичного туризму є важливим науково-практичним завданням, для якого необхідна відповідна методологія. Ця методологія включає в себе різні методи, прийоми, техніки, процедури та операції, які поєднуються в ієрархічну систему з метою пошуку найкращих рішень та розв'язання поставлених завдань.

Центральним ядром всієї системи методології є саме метод дослідження. Він представляє собою систему прийомів збору, обробки та представлення інформації з метою досягнення чітко визначених та цілеспрямованих

результатів у наукових та практичних сферах. Метод дослідження є важливою складовою методології дослідження медичного туризму.

Методологія дослідження медичного туризму формується на основі системи методів та технологій, які мають чітку послідовність та взаємозв'язок. Вони разом складають методику дослідження, яка є основою для досягнення мети дослідження та розв'язання поставлених завдань.

Для вивчення медичного туризму застосовувався системно-структурний аналіз, який на основі ретельного дослідження функціонування всіх компонентів системи, що складаються з суб'єктів ринкової діяльності, дозволяє чітко організувати ринок медичного туризму, визначити взаємозв'язки між компонентами, їх характер, основні види та форми на територіальному та організаційно-управлінському рівнях.

Ось деякі з основних застосувань та прикладів методів медичного туризму:

Медичні процедури: Люди можуть подорожувати за кордон для отримання різних медичних процедур, таких як пластична хірургія, ортопедичні операції, лікування серцево-судинних захворювань, стоматологічні послуги, лікування неврологічних захворювань та інші. Це дозволяє пацієнтам отримати доступ до передових методів лікування, які можуть бути дорожчими або недоступними в їхній власній країні.

Лікування за низькими витратами: Деякі країни пропонують медичні послуги значно дешевше порівняно з іншими країнами. Люди можуть подорожувати за кордон для отримання лікування та операцій за значно менші кошти, зокрема у країнах Індії, Таїланді, Малайзії та Шри-Ланці.

Висока якість медичних послуг: Деякі країни славляться своєю високою якістю медичних послуг та передовими технологіями. Люди можуть обирати подорожі для отримання лікування в таких країнах, довіряючи їхнім спеціалістам та закладам охорони здоров'я.

Реабілітація та відновлення: Медичний туризм також може включати послуги реабілітації та відновлення після операцій або травм. Люди можуть подорожувати в спеціалізовані центри для фізіотерапії, реабілітації після

інсульту, травм головного мозку або для відновлення після спортивних травм.

Медичні обстеження: Медичний туризм також може бути використаний для отримання комплексного медичного обстеження, другої думки або консультацій від провідних фахівців у певній галузі медицини.

Це лише кілька прикладів того, для чого можуть використовуватися методи медичного туризму. В кожному випадку вибір залежить від індивідуальних потреб та уподобань пацієнта, а також доступності медичних послуг та правових обмежень у країнах, де вони планують подорожувати.

Важливо відзначити, що сама методика дослідження медичного туризму повинна відповідати сутності туризму як суспільного явища з полікомпонентністю, структурованістю, ієрархічністю та поліфункціональністю всіх компонентів системи. Методика має відображати різні аспекти діяльності у сфері медичного туризму згідно з особливостями кожної складової індустрії туризму та надання медичних послуг на основі масштабів дослідження. Отже, використання правильної системи методів дослідження сприяє досягненню поставленої мети.

Під час дослідження медичного туризму використовують різні підходи, такі як аналітичний, географічний, культурний, просторовий, часовий та формально-логічний. Для досягнення мети дослідження необхідно використовувати методичні прийоми та наукові підходи з історичної, географічної, культурної та політологічної дисциплін. Професор А. Шаблій пропонує вимоги до методів дослідження, включаючи якість, спрямованість, детермінованість, результативність, надійність та економність. Ці вимоги забезпечують чітке розуміння методів дослідження та можливість досягнення мети з найменшими затратами. Важливо враховувати особливості медичного туризму та використовувати відповідні методи дослідження для забезпечення якісних та надійних результатів [10, с. 60].

У географічних дослідженнях важливо враховувати певні якості, що допомагають отримати достовірні наукові результати. Метод у дослідженнях має тісний зв'язок з методологією та методикою. Методологія - це вчення про

принципи наукового пізнання та його форми та способи побудови. Вчений Е. Алаєв визначає методологію як систему компонентів теорії, які є важливими для самої науки, не приносячи при цьому нових знань, але розвиваючи її компоненти [12, с. 65].

Згідно з науковими поглядами А. Шаблієва, основним положенням методології є обґрунтування кожного методу дослідження на теоретичному рівні. Методика - це вчення про особливості використання окремих методів або систем прийомів у дослідженнях [11, с. 93].

Для забезпечення високого рівня достовірності дослідження в області медичного туризму необхідно провести кілька ключових етапів. Першим етапом є формулювання проблеми, яке передбачає знаходження відповідної теми дослідження та визначення науково обґрунтованої проблеми в рамках цієї теми. Другим етапом є визначення відсотка невідомої інформації відносно вже відомої, що дозволить встановити точні межі дослідження та обґрунтувати його актуальність.

При дослідженні медичного туризму необхідно враховувати його складові, такі як моніторинг, організаційні аспекти та специфіку функціонування вітчизняного ринку медичного туризму. Важливо мати на увазі, що ці складові взаємопов'язані та взаємозалежні, тому їх дослідження повинно бути проведене інтегрально та системно. Це дозволить отримати повну картину медичного туризму та зробити науково обґрунтовані висновки щодо його розвитку та покращення якості надання медичних послуг.

Окрім визначення проблеми, ще одним важливим етапом дослідження медичного туризму є оцінка ступеня необхідності та значущості інформації, яка вже відома, а також визначення рівня ще невідомого матеріалу. Для цього необхідно провести детальний аналіз наукової літератури та практичних досвідів в галузі медичного туризму, зокрема звернути увагу на актуальність дослідження. При цьому, необхідно мати на увазі не лише теоретичний аспект, але й практичні особливості сфери.

Для збору достовірних фактів та матеріалів використовуються емпіричні методи дослідження, які базуються на спостереженні та детальному вивченні

особливостей медичного туризму. Такі методи дослідження дозволяють визначити реальні події в туристичній сфері та здійснити їх аналіз для формування висновків. Важливо мати на увазі, що емпіричні методи дослідження мають на меті знайти необхідну інформацію для вирішення поставленої проблеми.

У науковій літературі розрізняють два типи емпіричного методу дослідження: описовий та пояснювальний. Описовий метод використовують для опису фактів, що стосуються об'єктів або явищ в туристичній сфері, які ще не досліджені досить докладно. Пояснювальний метод, з свого боку, включає збір та аналіз фактів, щоб роз'яснити основні причини та причинно-наслідкові залежності між фактами.

Окрім цього, оглядово-аналітичний метод дослідження, який відомий також як оглядово-критичний метод, включає критичний аналіз вже наявної інформації щодо проблеми в туристичній сфері. При використанні цього методу, крім оглядово-аналітичної частини, необхідно також розглядати критичний погляд на вже наявні висновки та результати досліджень [13, с. 13].

При аналізі оглядового дослідження необхідно враховувати, що автор повинен висловлювати свою позицію щодо проблеми, що розглядається, та надавати рекомендації з її вирішення. Ці авторські погляди можуть бути викладені окремо або розкидані в тексті [13, с. 13].

При застосуванні теоретичного методу дослідження важливо провести детальний та критичний аналіз наукових поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених, а також запропонувати власні ідеї для вирішення проблеми. Це може дати авторський внесок у вирішенні проблеми на теоретичному рівні [13, с. 13].

При застосуванні теоретичного методу дослідження необхідно дотримуватись основних вимог, серед яких точність характеристик використовуваних термінів та їх логічна послідовність. Теоретичний метод характеризується узагальненістю та абстрактністю, що відрізняє його від

інших методів. Зміна частин даного методу може призвести до зміни всього підходу [13, с. 13].

У процесі дослідження, були отримані результати, які вказують на сучасний стан проблеми медичного туризму, а також визначено мету та завдання. Завдання дослідження охоплюють чіткі етапи від початку до завершення, включаючи чітке визначення проблеми, аналіз наукових джерел, підбір діагностичних методів, формулювання висновків та розробку рекомендацій.

У даному дослідженні ми розглядаємо наукові підходи вчених до визначення медичного туризму, аналізуємо основні фактори становлення та розвитку медичного туризму в Україні, визначаємо основні тенденції його розвитку в Україні та світі, аналізуємо особливості та сучасний стан ринку медичного туризму в Україні, обґрунтовуємо структуру та спеціалізацію медичного туризму в Україні, окреслюємо актуальні проблеми та перспективи його розвитку в світі, досліджуємо забезпечення діяльності з медичного туризму на законодавчому рівні в Україні та розробляємо рекомендації щодо удосконалення сфери медичного туризму.

Для підвищення достовірності нашого наукового дослідження медичного туризму ми визначили та розподілили його на наступні етапи: сформулювали проблему дослідження з використанням наукового пізнання реальності та визначили кількість невідомого у вже відомому матеріалі. Відповідно до цього, ми розробили наступні етапи дослідження: підготовчий, в якому була поставлена проблема дослідження, визначені мета та завдання, сформований план та вибрані методи дослідження; пошуковий, в якому ми зібрали та детально проаналізували інформацію з наукових джерел; та аналітично-підсумковий, в якому були розроблені достовірні висновки на основі отриманих результатів. Кожен етап передбачає різні методи дослідження, залежно від поставлених завдань.

У сфері медичного туризму ключовими вимогами до методів дослідження є:

1. Вдосконалення теоретичних аспектів медичного туризму на постійній основі відіграє важливу роль у оптимізації наукового пізнання. Кожен новий етап розвитку медичного туризму потребує вдосконалення методів наукового

дослідження та пошуку нових шляхів у вирішенні завдань. Отримання знань у цій галузі об'єктивно необхідне для використання та модернізації наступних методів науки про медичний туризм: економіко-математичних, соціально-психологічних, моделювання та проектування [13, с.16].

2. Методи наукового дослідження повинні описувати значення об'єкта, який вивчається, та специфіку самого процесу пізнання. Ці методи створюються за допомогою застосування комплексу інших наук [13, с.16].

3. Методи наукового дослідження не повинні враховувати цілі та завдання, які ставлять перед собою фахівці, а також не повинні відповідати рівню їх професійної підготовки та орієнтованості дослідження [13, с.16].

Класифікація та комбінація методів досліджень, що використовуються для вивчення медичного туризму, базуються на їх спільних рисах та змістовному наповненні. У цьому процесі діалектичний метод є ключовим, оскільки він відображає загальні закони розвитку та пізнання всіх явищ реальності, тож всі інші методи повинні використовуватися у зв'язку з діалектикою. Спеціальні методи наукового пізнання у сфері медичного туризму є структуровано-логічними та підпорядкованими діалектичному методу, тобто вони базуються на ньому та впливають з нього. Ці методи були розроблені в результаті практичної діяльності та застосування їх у процесі дослідження дозволяє детально вивчити всі аспекти медичного туризму. [13, с.16-17].

Після дослідження наукових джерел можна визначити, що спеціальні методи наукового дослідження включають маркетинг медичного туризму, популяризацію та просування медично-оздоровчого потенціалу. Залежно від завдання можуть застосовуватися такі методи, як прогнозування розвитку медичного туризму у певних регіонах, перспективне планування бізнес-процесів, залучення інвестицій у розвиток медичного туризму, вивчення практичного досвіду діяльності туристичних операторів з урахуванням вимог розвитку медичного туризму на глобальному рівні [12, с.17].

У загальнонаукових та логічних методах наукового пізнання застосовуються особливості когнітивної діяльності людини та її специфіка щодо медичного туризму. Основою таких методів як спостереження і експеримент, аналіз і

синтез, порівняння та аналогія, сходження від абстрактного до конкретного, єдність, історичний і логічний підходи є відображенням закономірностей реальності у свідомості людини.

1.3. Фактори формування і розвитку медичного туризму в Україні

Медичний туризм є популярною галуззю в Україні. Багато іноземних пацієнтів обирають Україну як місце для отримання якісної та доступної медичної допомоги. Є кілька факторів, які приваблюють іноземних туристів в Україну для медичного лікування. Ось головні з них:

- **Висока якість медичних послуг:** Україна відома своїми висококваліфікованими лікарями та сучасними медичними закладами. Багато лікарів мають міжнародну освіту та досвід роботи за кордоном. Багато медичних закладів в Україні мають сертифікацію за стандартами якості ISO.
- **Вигідні ціни:** Одним з головних переваг медичного туризму в Україні є доступні ціни. Вартість медичних послуг, таких як операції, консультації лікарів та лікування, в Україні може бути значно нижчою порівняно з країнами Західної Європи, США чи Канадою.
- **Різноманітність медичних послуг:** Україна пропонує широкий спектр медичних послуг, включаючи косметичну хірургію, стоматологію, репродуктивну медицину, кардіологію, онкологію та інші спеціалізації. Лікарі в Україні добре оснащені сучасними технологіями та використовують передові методики лікування.
- **Туристичні можливості:** Крім медичних послуг, Україна має багату культурну спадщину, прекрасні пам'ятки та природні ландшафти, які можна відвідати. Іноземні пацієнти можуть поєднати медичне лікування з ознайомленням з українською культурою та відпочинком.

Україна постійно розвивається в галузі медичного туризму, і уряд приділяє увагу розвитку цієї сфери. Заходи приймаються для поліпшення якості

медичних послуг, спрощення візового режиму для іноземних пацієнтів та покращення інфраструктури.

Медичний туризм є популярною галуззю в Україні, і кілька областей країни відзначаються своїми високими стандартами медичної допомоги та послугами для іноземних пацієнтів. Ось декілька областей, які лідирують в медичному туризмі в Україні:

- Київ: Столиця України приваблює іноземних пацієнтів завдяки великій кількості висококваліфікованих лікарів і сучасних медичних закладів. Багато клінік у Києві пропонують широкий спектр медичних послуг, включаючи косметичну хірургію, стоматологію, репродуктивну медицину та імплантацію.
- Львів: Це місто в Західній Україні славиться своїми старовинними архітектурними пам'ятками та якісними медичними послугами. Львів приваблює пацієнтів з-за кордону, особливо в галузі офтальмології, стоматології та кардіології.
- Одеса: Розташоване на узбережжі Чорного моря, місто Одеса має велику кількість медичних закладів, які пропонують послуги для іноземних пацієнтів. Одеса спеціалізується на лікуванні серцево-судинних захворювань, онкології та неврології.
- Дніпро: Це одне з найбільших міст України, відоме своїми передовими медичними установами і технологіями. Дніпро приваблює пацієнтів з-за кордону, які шукають якісну хірургічну допомогу, включаючи нейрохірургію, ортопедію та кардіохірургію.

Ці області відзначаються не лише високою якістю медичних послуг, але й доступними цінами порівняно з багатьма іншими країнами. Проте, перед тим як прийняти рішення про медичну поїздку, важливо звернутися до конкретної клініки та лікаря для отримання детальної інформації.

У процесі надання медичних послуг пацієнти можуть стикатися з численними труднощами, які є характерними для всіх систем охорони здоров'я. Ці проблеми можуть стати надзвичайно складними для пацієнтів, і

це може спричинити негативні наслідки. У багатьох розвинених країнах, а також в країнах, що знаходяться на початкових етапах економічного розвитку, сфера охорони здоров'я отримує низькі оцінки. Громадяни країн, таких як Австралія, Великобританія, Канада та США, висловлюють однаково високі рівні незадоволеності охороною здоров'я, які спостерігаються і в Україні, незважаючи на те, що моделі організації охорони здоров'я у кожній з цих країн мають свої особливості. Це призводить до значного невикористаного попиту на послуги охорони здоров'я, який неможливо задовольнити в рамках національної системи охорони здоров'я.[14, с.81].

У зв'язку з високою ціною політикою, доступність необхідних медичних послуг стає однією з основних проблем, яка призводить до незадоволення населення. Однак, деякі країни, що пропонують послуги медичного туризму, можуть надавати медичні послуги-аналоги за значно нижчою ціною порівняно зі США та Великобританією.

В умовах економічної кризи, більшість домогосподарств в світі намагаються знизити витрати, тому вигідною може бути можливість заощадити на лікуванні від 20% до 80%. Варто зазначити, що висока вартість надання медичних послуг характерна для значної частини держав пострадянського простору, зокрема України. З цієї причини, значні переваги в ціновій політиці стають очевидними [15, с.39].

На сьогоднішній день існують й інші причини, що сприяють збільшенню кількості медичних туристів на рівні регіонів та міжнародного співтовариства. Однією з головних є потреби пацієнтів у проведенні операцій та процедур, які входять до їх обраних програм медичного страхування у власних країнах, наприклад кардіо- та нейрохірургія, пластична хірургія, стоматологія та трансплантація. Крім того, в США іноді стається так, що медичні фахівці відмовляються надавати послуги у зв'язку зі своїми релігійними переконаннями, наприклад у випадках незапланованої вагітності, тоді як у деяких інших країнах, таких як Ірландія, Єгипет, ОАЕ, Чилі, аборт законодавчо заборонений. Громадяни, які мешкають в Канаді чи Великобританії, мають страхування на рівні держави, але можуть очікувати

проведення операцій чи інших медичних втручань до двох років, що є дуже тривалим терміном.

Основні причини для виїзду до іншої країни на лікування представлені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Основні причини для виїзду за кордон на лікування

Назва	Опис
Високоспеціалізована медична допомога	Деякі пацієнти можуть шукати конкретні види лікування або операцій, які вимагають спеціалізованих навичок чи обладнання, що можуть бути недоступними в Україні. Наприклад, це можуть бути складні нейрохірургічні операції, пересадка органів або лікування онкологічних захворювань.
Доступ до новітніх технологій	У деяких випадках пацієнти шукають доступ до новітніх медичних технологій або методів лікування, які ще не доступні в Україні. Це можуть бути передові методи лікування раку, молекулярна діагностика або імунотерапія.
Відсутність черг	Україна, як і багато інших країн, може мати проблеми зі значними чергами на операції або діагностичні процедури. Деякі пацієнти

	вибирають лікування за кордоном, щоб уникнути довгих очікувань і отримати медичну допомогу швидше.
Відпустка та комбіноване лікування	Деякі пацієнти обирають поєднання лікування та відпочинку. Вони можуть обрати медичний туризм, щоб одночасно отримати необхідну медичну допомогу та насолодитися відпочинком у закордонному курортному районі.

Таким чином, на сьогоднішній день існує значна кількість невиконаних медичних потреб громадян через релігійні, соціально-економічні та законодавчі обмеження в процесі здійснення медичних процедур. Ці обмеження посилюються часовим фактором, що призводить до збільшення попиту на послуги туроператорів на ринку медичного туризму, де альтернативою медичній послугі у власній країні є її отримання за кордоном [15, с.41].

У зв'язку з глобалізаційними процесами зменшується кількість перешкод в транскордонній торгівлі послугами, що забезпечує зростання ринку медичних послуг, які надаються за кордоном. Під час отримання таких послуг з'являється попит на інші пов'язані послуги, такі як транспортування, розміщення та харчування. У загальному, ці послуги можуть розглядатися як інноваційні форми лікувально-оздоровчого туризму.

Системи охорони здоров'я мають значні недоліки, які призводять до того, що медичні послуги не є доступними для пацієнтів, які їх потребують, наприклад, складні операції чи послуги естетичної медицини. У зв'язку з цим з'явився високий потенціал нереалізованих потреб в медичній галузі, особливо в перспективному напрямку туристичної індустрії. Так з'явився

новий вид економічної діяльності - медичний туризм. Коротко- і середньострокові міграції людей для поліпшення чи закріплення стану здоров'я відомі з давніх часів, але до нашого часу цьому феномену не приділялось достатньо уваги.

Причини зростання ринку транскордонних медичних послуг можна пояснити такими факторами:

- У минулому столітті, лікувально-оздоровчі подорожі були доступними тільки небагатьом багатим людям з країн, які мали достатньо фінансових ресурсів для оплати медичних послуг у різних державах. Більшість населення не мала можливості скористатися цими послугами.
- Комерційний аспект таких подорожей не був домінуючим, і вони не склали значну частину в ринку товарів та послуг.
- Однак з часом, з'явився значний попит на транскордонні медичні послуги. У країнах з розвинутою економікою було створено сучасні медичні центри з професійно компетентним персоналом, які здатні надавати якісні послуги на міжнародному рівні.
- Багато громадян з розвинутих країн, які мають вищу освіту, що отримали в найкращих медичних навчальних закладах світу, а також запрошені медичні фахівці з найбільших лікарень економічно розвинутих країн, стали користуватися цими послугами.
- Значна частка пацієнтів, які користуються транскордонними медичними послугами, складається з мешканців розвинутих країн, таких як Європейський Союз, США, Канада і країни Близького Сходу.

Основні країни, з яких приїждять пацієнти до Ізраїлю для лікування, наведені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Основні країни, з яких приїждять пацієнти до Ізраїлю для лікування

Назва країни	Опис
Україна	Українські пацієнти також часто обирають Ізраїль для отримання лікування. Висока якість медичних послуг, наукові

	досягнення та розумна вартість лікування роблять Ізраїль привабливим для українських громадян.
Казахстан	Казахстан також є однією з країн, звідки приїздять багато людей для лікування в Ізраїлі. Висока якість медичних послуг та доступність сучасних технологій у лікуванні залучають пацієнтів з Казахстану.
Сполучені Штати Америки	Ізраїль також залучає пацієнтів зі Сполучених Штатів Америки. Багато американців обирають Ізраїль для отримання спеціалізованого лікування та операцій, особливо в галузі онкології, кардіології та нейрохірургії.
Країни Європи	Ізраїль є популярним напрямком для медичного туризму з країн Європи, таких як Франція, Німеччина, Італія, Іспанія та інші. Багато людей обирають Ізраїль для отримання лікування у сфері репродуктивної медицини, кардіології, ортопедії та інших галузях.

Медичний туризм в Україні розвивається динамічно, і країна пропонує різноманітні напрямки для туристів, які хочуть отримати якісне лікування. Ось кілька напрямків та ідей, які можна додати або запропонувати для медичних туристів в Україні:

- Естетична медицина: Україна має висококваліфіковані клініки і спеціалістів у галузі естетичної медицини. Туристи можуть отримати послуги з пластичної хірургії, косметології, дерматології та інших процедур для поліпшення зовнішності.
- Спа-курорти: Україна відома своїми природними джерелами мінеральних вод та багатими курортами. Туристи можуть відвідати спа-центри, де їх лікують і відновлюють за допомогою лікувальних процедур, грязелікування, гідротерапії та інших корисних процедур.

- Кардіологія та серцева хірургія: Україна має кращі клініки, які надають високотехнологічне лікування серцевих захворювань. Медичні туристи можуть звернутися до цих клінік для діагностики, лікування і реабілітації серцевих захворювань.
- Репродуктивна медицина: Україна відома своїми передовими технологіями в області сурогатного материнства та внутрішньоутробного запліднення (ІВФ). Багато іноземних пацієнтів обирають Україну як місце для лікування та здійснення своїх мрій про власну сім'ю.
- Ортопедія та травматологія: Україна має кваліфіковані клініки, які спеціалізуються на лікуванні травм, хронічних захворювань опорно-рухової системи та проведенні ортопедичних операцій. Туристи можуть отримати консультацію та професійне лікування в цих клініках.
- Офтальмологія: Україна має високо кваліфікованих офтальмологів та сучасні клініки для лікування очних захворювань, включаючи лазерну корекцію зору, катаракту, глаукому та інші захворювання.
- Дентальна медицина: Україна пропонує якісні та доступні стоматологічні послуги, включаючи імплантацію зубів, протезування, видалення зубів та інші стоматологічні процедури.

Це лише кілька напрямків медичного туризму в Україні. Країна також відома своїм гостинним сервісом, привабливими цінами та природними красотами, що робить її привабливим місцем для отримання медичних послуг та відпочинку.

Популярні напрямки лікування захворювань в Україні та Ізраїлі представлені в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Популярні напрямки лікування захворювань в Україні та Ізраїлі

Назва захворювань	Опис

В Україні:	
Інфекційні захворювання	серед них вірусні гепатити, грип, туберкульоз, гострий респіраторний синдром (ГРС), вірусний енцефаліт та інші.
Хронічні захворювання	цукровий діабет, хронічна обструктивна хвороба легень (ХОЗЛ), серцево-судинні захворювання (ішемічна хвороба серця, артеріальна гіпертензія), онкологічні захворювання (ракові захворювання), захворювання нирок, захворювання печінки, ревматоїдний артрит та інші.
Неврологічні захворювання	епілепсія, інсульт, позашляхові розлади руху (Паркінсона, хореї Гентингтона), деменція (зокрема, хвороба Альцгеймера), мігрень, депресія та інші психічні розлади.
Захворювання органів дихання	пневмонія, бронхіт, астма, хронічна обструктивна хвороба легень (ХОЗЛ) та інші.
Захворювання шкіри	екзема, псоріаз, дерматит, акне, грибкові захворювання та інші.
В Ізраїлі:	
Онкологія	Ізраїль має високо розвинуту онкологічну службу, яка спеціалізується на діагностиці та лікуванні різних видів раку. Враховуючи значні наукові досягнення в цій галузі, Ізраїль пропонує передові методи лікування, включаючи радіотерапію, хіміотерапію, імунотерапію та хірургічне втручання.
Кардіологія	Ізраїль володіє передовими технологіями в галузі кардіології. Лікарні в країні оснащені сучасними

	пристроями для діагностики та лікування серцевих захворювань. Відкриті серцеві операції, ангіопластика, коронарна артерія байпас та імплантація кардіостимуляторів - лише кілька прикладів процедур, які проводяться в Ізраїлі.
Неврологія	Ізраїль відомий своїми досягненнями в галузі неврології, зокрема у лікуванні розладів руху, хронічного болю, епілепсії та розладів пам'яті. Країна є однією з провідних у світі у використанні глибокої стимуляції мозку для лікування хвороб, таких як хвороба Паркінсона та тривожний розлад.
Репродуктивна медицина	Ізраїль має репутацію однієї з найкращих країн у сфері репродуктивної медицини. Тут доступні такі процедури, як штучне запліднення in vitro (ШЗВ), екстракорпоральне оплодотворення (ЕКО), донорське штучне запліднення та сурогатне материнство.
Трансплантація органів	Ізраїль відомий своїми досягненнями в галузі трансплантації органів. Тут проводяться операції з пересадки печінки, нирок, серця та інших органів.

Основними факторами, які зумовлюють бажання проходити лікування за кордоном, є наступні умови:

- Високий рівень надання медичних послуг.
- Використання сучасних технологій та методів, які ще не почали застосовуватися в медицині вітчизняної країни.
- Нижча ціна на лікування за кордоном.
- Бажання зберегти повну конфіденційність та отримати лікування, яке не доступне в державі проживання.

За даними дослідження, проведеного у Європейському Союзі, близько 90% місцевого населення отримує лікування власною країною, але 53% з них розглядають можливість отримати медичні послуги за кордоном [14, с.83].

Це свідчить про зростаючу популярність медичного туризму, адже люди шукають якісні послуги за доступною ціною, а також нові технології та методи лікування, які ще не застосовуються у їх власній країні. Крім того, багато пацієнтів хочуть зберегти конфіденційність своєї медичної історії та отримати незаконний у своїй державі вид лікування. Разом з тим, варто пам'ятати, що перед відвідуванням медичного закладу за кордоном необхідно детально ознайомитися з умовами та ризиками, пов'язаними з таким видом лікування.

Кожного року кількість медичних туристів збільшується, завдяки факторам, представленим у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4.

Фактори розвитку медичного туризму

Фактори	Особливості впливу
Сучасна мода на здоров'я та переміщення, потреби у здоров'ї до споживчої сфери	У сучасному світі, медичні системи стали втіленням споживчої культури на міжнародному рівні. Зацікавленість у збереженні свого здоров'я є тенденцією, що охоплює все більше людей по всьому світу. У результаті проведеного дослідження, після фінансових труднощів, 48% українців та поляків, 41% німців, 40% італійців та 35% шведів назвали здоров'я як свою найголовнішу особисту проблему.
Стирання відмінностей відповідно до рівня розвитку національних систем охорони здоров'я	За даними EuroHealth Consumer Index 2009, система охорони здоров'я Нідерландів найкраща в Європейському Союзі, за ними йдуть Данія та Ісландія. У 2008 році в країнах, таких як Болгарія, Греція, Естонія, Литва, Румунія, Словаччина та Угорщина, якість медичних послуг покращилась на 5 або більше рівнів. Це призвело до зменшення відмінностей у якості медичних послуг між Західною та Східною Європою, хоча у

	Східній Європі ціни на послуги менші.
Політика у сфері охорони здоров'я розвинутих держави	Законодавчі акти розвинутих країн змушують медичних фахівців відвідувати інші країни для надання медичних послуг, а також сприяють взаємному визнанню сертифікатів та стандартів кваліфікації. У 2009 році Європарламент законодавчо забезпечив право на вільний вибір країни для отримання медичної допомоги незалежно від місця проживання пацієнта, з можливістю отримати компенсацію витрат.
Комерціалізація охорони здоров'я та диференціація цін відповідно до певної території	У 2008 році представники ВООЗ зазначили у своїй доповіді, що система охорони здоров'я світу рухається в напрямку комерціалізації, яка не має належного регулювання. Проте, у кожній державі є відмінності у ціновій політиці.
Криза у фінансово-економічній сфері	Фінансово-економічна криза стала новим стимулом для розвитку, при цьому керівництво кожної країни повинне скоротити державні видатки, включаючи медичне обслуговування. Це призведе до того, що значна частина пацієнтів будуть змушені розглядати можливість отримання лікування за межами своєї країни.
Демографічна особливість населення	Для розвинутих країн важливо надавати допомогу людям похилого віку, але чинна система охорони здоров'я може бути неспроможною в цьому. Медичний туризм є альтернативним способом вирішення цих проблем без необхідності збільшення місцевих видатків на охорону здоров'я.
Інформаційні та сучасні процеси	Було інвестовано 23 млн. євро в електронні технології охорони здоров'я, щоб забезпечити міждержавний обмін електронною інформацією про пацієнтів та їх лікування.
Отриманий практичний досвід у медичній сфері розвинутих країнах світу	У країнах Європейського Союзу діють престижні університетські клініки, що є центрами медичної науки з більш ніж двохсотрічною історією. Основними напрямками медицини в розвинутих країнах є онкологічне лікування, радіаційна терапія, трансплантація органів, клітинна терапія, косметологія, дерматологія, штучне запліднення та високоякісна діагностика.

Медичний туризм - конкурентоспроможний та високоприбутковий сегмент світового ринку послуг, який має чітко визначену особливість до збільшення. Розвиток цього сектору обумовлюється певним списком об'єктивних

чинників, тому стратегічна інтеграція українських регіонів з високим потенціалом розвитку медичних туристичних послуг в глобальну туристичну систему є важливою необхідністю.

Пряма і опосередкована форми впливу медичного туризму на соціальний та економічний розвиток регіону потребують окремого розгляду. Прямим впливом є безпосередній економічно-соціальний ефект від приїзду пацієнтів у регіон. Рівень витрат медичних туристів на конкретній місцевості є основним показником прямих ефектів розвитку медичного туризму.

Медичний туризм має значний вплив на економічний та соціальний розвиток регіонів. Серед прямих економічних ефектів можна відзначити збільшення прибутків туристичних і медичних підприємств, підвищення їх рентабельності, зростання заробітної плати медичних фахівців та туристичних агентів завдяки приїзду пацієнтів, приріст доходів у місцеві бюджети.

Серед прямих соціальних ефектів можна відзначити зменшення рівня захворюваності, інвалідності та смертності серед пацієнтів, збільшення нових робочих місць у регіоні, підвищення рівня зайнятості громадян конкретного регіону, розширення переліку надання медичних послуг та покращення якості надання медичних послуг [14].

Отже, медичний туризм має потенціал стати важливим елементом економіки та соціального життя регіонів, тому розвиток медичного туризму є важливою стратегією для українських регіонів з високим потенціалом у цій галузі.

Під час аналізування опосередкованого впливу медичного туризму на економічну та соціальну систему варто відзначити, що він стимулює розвиток суміжних галузей, пов'язаних з медичним туризмом. Такий вплив може мати як короткостроковий, так і довгостроковий характер. Короткостроковий ефект відбувається під час перебування пацієнта у певному регіоні та придбання ним додаткових товарів та послуг, що стимулює розвиток регіональної економіки. Довгостроковий ефект проявляється через використання засобів, отриманих від медичного туризму, для розвитку інших галузей економіки та задоволення наступних потреб.

До опосередкованих економічних ефектів від розвитку медичного туризму можна віднести:

- сплата податків на отримані доходи від медичного туризму, що підтримує інші галузі регіональної економіки;
- стимулювання розвитку інших галузей економіки та видів туризму через розвиток медичного туризму.

Відносно опосередкованих соціальних наслідків, можна виділити наступне:

- Зменшення кількості безробітних;
- Розвиток медичної сфери в державі;
- Забезпечення відповідного розвитку соціальної інфраструктури в конкретному регіоні;
- Підвищення обізнаності населення про надані медичні послуги;
- Стимулювання можливостей для покращення фізичного та психологічного здоров'я громадян;
- Поліпшення професійної кваліфікації медичних працівників;
- Модернізація технічного обладнання для надання медичних послуг;
- Покращення якості життя населення [16, с. 81].

В таблиці 1.5 можна побачити більш детальну структурування наслідків розвитку ринку медичного туризму за об'єктами впливу.

Таблиця 1.5.

Ефекти розвитку ринку медичного туризму

Об'єкт впливу	Прямі		Опосередковані	
	Соціальні	Економічні	Соціальні	Економічні
Для країни	Поліпшення фізичного та психологічного	Збільшення ВВП Зростання	Підвищення рівня середнього	Розвиток підприємництва та інфраструктури

	о стану здоров'я громадян. Збільшення рівня трудового потенціалу	податкового потенціалу Оптимізація платіжного балансу	класу та зростання медичної сфери.	
Для регіону	Покращення рівня працевлаштування Розвиток нових робочих місць Розширення можливостей для поліпшення фізичного та психологічного стану населення Запобігання відтоку медичних працівників з держави	Збільшення ВРП, приріст прибутку у бюджетах на місцевому рівні, удосконалення податкового та бюджетного потенціалу регіону, збільшення частки підприємств, розвиток підприємництва - все це може сприяти унікалізації регіону та підвищенню його конкурентоспроможності.	Щоб зменшити рівень безробіття серед населення та забезпечити сталий розвиток регіону, необхідно розвивати соціальну та медичну інфраструктуру, покращувати рекреаційний потенціал. Також важливо підтримувати відповідний рівень культури громадян та допомагати ремісникам забезпечувати самозайнятність.	Підтримка оподаткування доходів, отриманих від медичного туризму, може сприяти розвитку інших сфер регіональної економіки. Розвиток медичного туризму може стимулювати розвиток інших сфер економіки та видів туризму, що сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості регіону.
Для медичних установ	Зростання зарплати і кваліфікації працівників.	Збільшення доходів Зростання рентабельності діяльності	Позитивний соціальний та економічний клімат в колективі	Розширення асортименту послуг може підвищити конкурентоспроможність і знайти нові ринки збуту.
Для туристів	Медичні послуги для здоров'я та	Економія витрат на отримання	Ефекти від отримання додаткових	Альтернативні напрямки щодо витрачання

	працездатност і.	лікування	туристичних послуг	матеріальних ресурсів

Крім того, важливо зазначити, що послуги зв'язку та інформаційні послуги мають важливе значення для розвитку медичного туризму та забезпечення сприятливих умов для пацієнтів на певній території. Ці послуги допомагають інформувати потенційних медичних туристів про доступні тури, придбанні їх дистанційно, бронюванні готелів та квитків на транспорт. Також вони дозволяють пацієнту отримати детальну інформацію про регіон, суспільно-історичні ресурси, транспортні магістралі, норми та звичаї місцевості. Збільшення попиту на ці послуги зумовлене потребою пацієнтів отримати підтримку та пораду від близьких в процесі проходження лікування.

Зазвичай, харчування включене в вартість медичного туру, але медичні туристи також цікавляться місцевою кухнею і відвідують ресторани, що приносить додатковий дохід для регіону. Розвиток медичного туризму сприяє розвитку торгівлі в цьому районі, оскільки медичні туристи купують сувеніри для збереження згадок про свою подорож, що сприяє розвитку самозайнятості ремісників місцевості.

Крім того, медичні туристи часто використовують інші торгівельні послуги, що також допомагає регіону збільшити свій дохід. Дослідження показують, що витрати на торгівельні послуги складають у середньому до 20% вартості медичного туру.

Надання послуг розміщення є невід'ємною складовою медичного туризму, особливо у випадках, коли лікування передбачає тривале перебування медичного туриста на території. Створення комфортних умов для проживання та обслуговування є важливим фактором успішності медичного туризму та ключовим елементом збільшення його конкурентоспроможності.

Однією з особливостей медичного туризму є можливість розміщення медичного туриста в медичних закладах, які мають стаціонарні відділення з відповідним рівнем комфорту, а також у готелях та інших закладах розміщення на території регіону. Розвиток готельної сфери є важливим

чинником для розвитку медичного туризму в певному регіоні, оскільки кількість та якість місць розміщення туристів є показником туристичної спроможності медичних закладів та регіону загалом.

У медичному туризмі є додаткові послуги, які включають організацію відпочинку та відвідування культурних закладів, що допомагає медичному туристу насолодитися комфортним перебуванням у регіоні та отримати приємні враження. Ці послуги спрямовані на задоволення когнітивних потреб туриста, організацію екскурсій та відвідування історичних місць, а також спостереження за природними явищами. Медичний туризм також сприяє розвитку інших видів туризму у регіоні.

Крім того, важливо звернути увагу на страхування, яке є ключовим елементом медичного туризму. Ці послуги забезпечують безпеку медичного туризму, оскільки пацієнт, який подорожує на іншу територію, зазнає впливу багатьох негативних факторів. При придбанні туру та отриманні документів на в'їзд до країни, де будуть надаватися медичні послуги, туристи зазвичай сплачують страхові внески, які потрібно враховувати як прямі витрати.

Надання фінансово-кредитних послуг у конкретному регіоні є ключовим фактором для туристичної привабливості цього регіону. Це дає можливість медичним туристам здійснювати валютно-обмінні операції, операції за рахунками та банківськими чеками, а також користуватися автоматизованими касовими машинами. З одного боку, це забезпечує фінансову безпеку для медичних туристів, а з іншого боку, генерує доходи за банківське обслуговування та сприяє витрачання коштів туристів у відповідному регіоні [17, с.110].

Отже, результати дослідження показують, що розвиток медичного туризму залежить від ринкових сил, які стимулюють платоспроможний попит та покращення якості туристичних послуг. Таким чином, забезпечення належних умов для надання якісних послуг на високому рівні та з нормальною ціновою політикою є важливим для залучення медичних туристів у конкретний регіон. Розвиток медичного туризму, в свою чергу, може мати мультиплікативний ефект для держави.

Висновки до розділу 1

В розділі розглянуто сутність та функції медичного туризму, методи дослідження та фактори розвитку даного виду туризму в Україні. Ми провели детальний аналіз сучасного стану медичного туризму та визначили мету та завдання нашого наукового дослідження. Ми також відібрали методи, методика та наукові підходи для досягнення мети дослідження, враховуючи фактори, що впливають на розвиток медичного туризму. Ми здійснили послідовний аналіз результатів дослідження, додавши до нього фактичні дані, що сприяли формуванню достовірних висновків. Наша робота також містила теоретичний та практичний аналіз отриманих даних, а також обґрунтування інформації.

На підставі вищесказаного можна зробити висновок, що медичний туризм - це вид туризму, який поєднує медичні послуги та відпочинок. Головною функцією медичного туризму є збереження та підвищення здоров'я, а також покращення фізичного та психічного стану людини.

Методика та методи дослідження медичного туризму передбачають вивчення основних принципів та аспектів даного виду туризму, що дозволяє зробити висновок про стан та перспективи розвитку медичного туризму в Україні.

Фактори формування і розвитку медичного туризму в Україні включають такі основні чинники, як розвиток медичної галузі, наявність кваліфікованого медичного персоналу та високотехнологічного обладнання, розвиток туристичної інфраструктури, привабливість туристичного продукту, підтримка держави та інвесторів.

Таким чином, медичний туризм в Україні має великий потенціал для розвитку та може стати важливою складовою туристичної галузі країни. Необхідно забезпечити підтримку та сприяння розвитку даного виду туризму, зокрема, шляхом підвищення якості медичних послуг, вдосконалення туристичної інфраструктури та активної маркетингової політики на міжнародному ринку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В СВІТІ

2.1. Сучасний стан розвитку медичного туризму в світі

Медичний туризм став дедалі більш популярним у перші два десятиліття 21 століття, тому не є новим явищем. Однак, ринок медичного туризму проходив еволюційний розвиток і зазнав змін залежно від світових тенденцій та змін економічної системи. Зараз цей ринок зазнає значних перетворень, пристосовуючись до нових умов світового господарства. Пропозиція послуг, доступні пункти призначення, рівень інноваційних технологій та кількість пацієнтів, які подорожують за кордон для медичного лікування, значно зросли. Річна кількість таких пацієнтів на декілька мільйонів збільшується, коли люди з країн з недостатньою інфраструктурою охорони здоров'я подорожують до країн з високоспеціалізованою медичною допомогою.

За даними статистики, в період між 2017 та 2018 роками міжнародний туристичний ринок зріс на 4% щорічно, що практично дорівнює росту світового валового продукту на 3,5%. Це стимулює розвиток галузі медичного туризму, ринок якої на 2019 рік оцінювався в понад 40 мільярдів доларів, а на 2021 рік прогнозувалося досягти 45 мільярдів доларів. Однак пандемія COVID-19, яка спричинила закриття кордонів та обмеження на туристичні потоки, фактично зупинила галузь. Експерти прогнозували, що в 2020 році ринок зменшиться мінімум на 30% і повернеться до рівня 2019 року лише у 2022-2023 роках. Насправді ринок скоротився до 27,5 мільярдів доларів у 2020 році, але він знову зріс до 30 мільярдів доларів у 2021 році. Цей ріст пов'язаний з тим, що компанії адаптувались до нових умов життя та відновлюють свою діяльність. [18]

Передбачається, що медичний туризм є одним з найшвидше зростаючих видів туризму порівняно з іншими. Більше ніж 50 країн вважають розвиток медичного туризму стратегічно важливим для своєї державної політики. Такий тип туризму дав поштовх до створення нової концепції сучасної

охорони здоров'я, коли пацієнти, які не можуть отримати необхідну медичну допомогу в своїй країні, шукають лікарів та клініки за кордоном, де надаються якісні та оперативні медичні послуги.

Зараз на ринку медичного туризму створена власна інфраструктура, яка включає органи акредитації, менеджмент, агентства та фахівців в галузі медичних подорожей. Навіть у складних економічних умовах та під час фінансових криз медичний туризм продовжуватиме розвиватись і впливати на національні системи охорони здоров'я. Пацієнти обирають медичний туризм через бажання зекономити кошти, недостатню внутрішню інфраструктуру, довгий час очікування на процедури та бажання побачити іншу країну. Найбільшим приводом для зростання цього ринку є високі витрати на охорону здоров'я в країнах, які розвиваються та розвинені, оскільки пацієнти зазвичай їдуть до країн з метою отримання якісного лікування за більш низькою ціною.

У 2020 році частки сегментів ринку медичних послуг виглядали таким чином (див. Рис. 2.1):

Рис. 2.1. Частки сегментів ринку медичних послуг

У 2020 році косметична хірургія була найбільш популярним напрямком медичного туризму, складаючи 17% ринку, оскільки пластична хірургія стала

більш доступною та прийнятною. Послуги, такі як пересадка волосся, підтяжка обличчя та ринопластика, є найбільш затребуваними. Кращі країни для косметичної хірургії в 2020 році включали Південну Корею, Іспанію, Туреччину, США та Бразилію.

У медичному туризмі лідером наразі є Азійсько-Тихоокеанський регіон, який у 2020 році склав 7,79 млрд. доларів. Прогнозується, що до 2025 року цей ринок зросте на 22,4% та становитиме 19,87 млрд. доларів. Країни, що розвиваються, що поступово рухаються до технологічного прогресу та якісної медицини, очікують на потужний розвиток медичного туризму на Азійсько-Тихоокеанському ринку. На даний момент медичний туризм становить третину доходів приватних лікарень, які є основними гравцями на ринку, у більшості країн Асоціації держав Південно-Східної Азії [19].

В даний час, основний напрямок пацієнтів спрямований до Китаю, Таїланду, Південної Кореї, Індії, Малайзії та Сінгапуру. Більшість пацієнтів походять з США. Крім того, в Індії медичний туризм становить 25% доходів, а в Південній Кореї та Тайвані - 15-20% доходів [20].

Другий за розміром ринок - Північна Америка, він був оцінений у 6,9 млрд. доларів у 2020 році і очікується, що до 2025 року зросте на 19% до 16,7 млрд. доларів. Основні переваги регіону - наявність передових медичних технологій та багаторічний досвід у наданні медичних послуг. Мексика вважається перспективною країною, оскільки пропонує широкий спектр медичних послуг за більш доступною ціною, ніж у США. Проте, Сполучені Штати ще довго залишатимуться на першому місці за рахунок передових технологій лікування та якості послуг. Щодо Канади, то вона нещодавно почала активно розвивати медичний туризм, але він вже став значущим для економіки [21].

Згідно з прогнозами, медичний туризм в Європейському регіоні, що на даний момент оцінюється в 6 млрд. доларів, до 2025 року збільшиться на 18,9% і становитиме 14,5 млрд. доларів. В Європі медичний туризм завжди був популярним завдяки якісному обслуговуванню, надійності, інноваційним методам лікування та відповідності міжнародним стандартам. Зростання

популярності регіону на останніх етапах пов'язане з розвитком медицини в Центральній та Східній Європі. Зокрема, Польща, Чехія та Угорщина спостерігають помітне зростання кількості медичних туристів [22].

Ринок медичного туризму в Латинській Америці, який в наступні роки прогнозується зростати на 18,9%, наразі оцінюється в 6 млрд. доларів і очікується досягнення розміру 13,4 млрд. доларів. Медичний туризм в регіоні отримує підтримку з боку державних органів завдяки інвестиціям в місцеві підприємства. Значною перевагою також є збільшення кількості ультрасучасних медичних закладів та низькі ціни. Наразі на цьому ринку лідирує Бразилія завдяки низьким цінам та зростанню кваліфікаційних кадрів. Також можна спостерігати, що Аргентина все частіше використовує нові технології в лікуванні [23].

Ринок медичного туризму Близького Сходу та Африки є п'ятим за розміром, його вартість становить 0,83 млрд. доларів США, проте передбачається зріст на 8,5%, до 1,25 млрд. доларів. Один з ключових факторів розвитку медичного туризму в цьому регіоні полягає в інвестиціях уряду у медичну сферу. Зараз ОАЕ займають найбільшу частку ринку завдяки підтримці уряду та високій якості наданих послуг. На другому місці знаходиться Саудівська Аравія, де відбувається запуск державних програм на підтримку споживачів медичних послуг та вигідні умови для страхових компаній та лікарень. Деякі африканські країни, такі як ПАР, Туніс, Марокко та Єгипет, покращують медичну галузь та розробляють комплексні національні стратегії. Наразі популярними напрямками до цих країн є стоматологія, косметична хірургія та репродуктивна медицина [24].

Прогнозується, що до 2025 року медичний туризм зросте на 8,5%. Це зростання пов'язано з поширенням нових медичних технологій та розвитком галузі у країнах, що розвиваються. Також, дотримання більшістю суб'єктами ринку міжнародних стандартів якості, покращення умов страхування та використання сучасного маркетингу сприятимуть зростанню ринку.

Основні ознаки сучасної галузі медичного туризму полягають у підвищенні рівня клінічної довіри. Компанії з міжнародною акредитацією можуть

встановити універсальні стандарти щодо процесу лікування та безпеки клієнтів, що збільшує довіру у всьому світі. Деякі з компаній, які надають акредитацію, включають Joint Commission International (JCI, США), The Australian Council on Healthcare Standards (Австралія), Canadian Council on Healthcare Services Accreditation (Канада), Australian General Practice Accreditation Limited (Австралія), Irish Health Services Accreditation Board now HIQA (Ірландія), Council for Health Service Accreditation of Southern Africa (ПАР), CHKS Healthcare Accreditation Quality Unit (Великобританія).

Більшість країн, що орієнтовані на розвиток медичного туризму, приймають лояльні законодавчі проекти, що спрощують процес перетину кордонів для медичних працівників, визнання міжнародних медичних сертифікатів та кваліфікаційних стандартів, а також сприяють стажуванню лікарів за кордоном.

Збільшилась популярність не лише стандартних видів медичного туризму, які включають стоматологічні послуги та пластичну хірургію, але й важливіші напрямки, пов'язані з проблемами здоров'я, такі як боротьба зі шкідливими звичками та девіантною поведінкою. Інфраструктура медичного туризму надає можливості лікувати наркотичну та алкогольну залежність, соціальні та психічні відхилення, а також допомагає в боротьбі з надлишковою вагою.

Зниження різниці між рівнем розвитку медицини та систем охорони здоров'я призвело до збільшення якості надання медичних послуг в багатьох країнах. Проте, фінансові питання залишаються проблемою, оскільки ціни на лікування значно відрізняються в залежності від країни.

Стоматологічні послуги стали дуже популярними, і через дорожнечу деяких країн, стали привабливі для медичного туризму. Цей напрямок очікується зростати на 30%, що є найвищим показником у секторі медичного туризму.

Зараз інтернет є головною маркетинговою платформою для медичних закладів. Кожна лікарня має власний вебсайт, оскільки більшість пацієнтів шукають інформацію про них в Інтернеті. Ведення блогів та просування в соціальних мережах є основними методами залучення клієнтів. У медичному

туризмі приблизно 65% джерел інформації про медичні центри та послуги знаходяться в Інтернеті, включаючи електронні ЗМІ. Реферальний маркетинг (рекомендації в соціальних мережах або від знайомих) становить 15% джерела інформації, а інформація від лікарів має невеликий відсоток.

2.2. Актуальні проблеми та перспективні напрями розвитку медичного туризму в світі

COVID-19 став головною проблемою не лише для медичного туризму, а й для всього світу. У зв'язку з пандемією, туристичні потоки, включаючи медичні, знизилися до нуля. Це призвело до того, що тисячі пацієнтів були змушені відкласти своє лікування через закриття кордонів. Медичний туризм став однією з перших галузей, які відчули вплив пандемії і можливо, знадобиться найбільше часу для відновлення.

COVID-19 відчутно вплинув на різні сектори медичного туризму, включаючи пацієнтів, медичні заклади та лікарів, спеціалістів з туризму та гостинний персонал. Тому, розглянемо кожен з цих секторів окремо [25].

Вплив COVID-19 на пацієнтів: найважливішою проблемою стало відміна авіарейсів та закриття кордонів, що ускладнило доступ до місць лікування. Більше того, навіть якщо пацієнти змогли б дістатися до лікарень, багато планових операцій були скасовані або перенесені через пріоритетність лікування хворих на COVID-19.

Для пацієнтів також важкою стала невизначеність та стрес, пов'язаний з неможливістю запланувати своє лікування в ситуації, коли епідемія не має стабільного розвитку і не всі країни можуть приймати туристів. Із зменшенням кількості обмежень, деякі країни вже дозволяють в'їзд туристів з обов'язковим негативним тестом, але деякі ще залишаються закритими або вимагають двотижневий карантин. Це може становити виклик для пацієнтів, які не можуть відбути карантин через недостатній час чи можливості.

COVID-19 та її вплив на медичні установи: ще на початку епідемії було виявлено неможливість проведення планового лікування, але з часом

пацієнти почали повертатися, проте їх кількість обмежена і відбирається вибірково з метою зменшення ризику зараження. Кожна медична установа має дбати про захисне спорядження для всіх медичних працівників, а також про максимально можливу стерильність та дезінфекцію. У наші дні існують обмеження щодо відвідування та супроводу пацієнтів - зазвичай дозволяється лише одній особі бути з ними, або взагалі забороняється супровід. На жаль, COVID-19 може мати певні наслідки для тих, хто перехворів, такі як погіршення функції організму та збільшений ризик летальних наслідків в разі хронічних захворювань. Це ускладнює роботу лікарів, які мають бути більш обережними та уважними.

Вплив пандемії COVID-19 на туристичну сферу та персонал гостинності був значний. Протягом перших пів року пандемії всі заклади розміщення призупинили свою роботу, що призвело до значних збитків у всій туристичній бізнес-сфері. Зараз кількість гостей в готелях та інших закладах дуже обмежена через соціальне дистанціювання. Кожен заклад повинен забезпечити безпеку для своїх працівників та гостей, що включає посилене очищення та дезінфекцію приміщень, а також придбання захисного обладнання для працівників.

У зв'язку з пандемією не слід забувати про проблеми, що вже існували в галузі медичного туризму:

- 1) Правові питання, оскільки іноземні пацієнти не мають підтримки в закордонній правовій системі, і доступ до юридичних відшкодувань може бути надзвичайно складним або навіть неможливим. У разі виникнення проблем пов'язаних з встановленням відповідача, мовними бар'єрами або юрисдикційними суперечностями, пацієнти можуть стикнутися зі значними труднощами. На жаль, наразі не існує міжнародної системи скарг для випадків медичної недбалості, що ускладнює подання позовів через різні стандарти та правила в кожній країні. У зв'язку з цим, міжнародний судовий процес є дорогим та важким у реалізації, що ставить під загрозу правовий захист пацієнтів та стримує їх від виїзду на лікування до інших країн. Отже,

необхідно приділити увагу не лише проблемам, що виникають на фоні пандемії, але й тим, що існували раніше.

2) Медичний туризм зустрічає багатьох критиків, які висловлюють стурбованість, що країни, які інвестують у створення нових медичних закладів для приваблення іноземних пацієнтів, можуть забувати про потреби місцевого населення. Це може призвести до зростання розбіжностей у рівні обслуговування між іноземними та місцевими пацієнтами, що відчутно впливає на якість життя місцевих жителів.

3) Крім того, в більшості випадків, пацієнти, які приїжджають на лікування, мають обмежений час на перебування, що обмежує можливості медичних працівників у веденні пацієнта, зокрема, у застосуванні тривалих методів лікування. Після проведення хірургічного втручання та деяких інших медичних процедур, пацієнт повинен перебувати під наглядом лікарів на протязі тривалого часу, щоб уникнути можливих ускладнень, що створює наступну проблему.

4) Післяопераційний догляд та проблема перельотів є важливими аспектами медичного туризму, які варто враховувати при плануванні лікування за кордоном. Одним із ключових завдань є забезпечення якісного догляду за пацієнтом після лікування, коли він повертається до своєї країни. Це може бути складним завданням, оскільки багато лікарів не знайомі з медичним туризмом та можуть відмовитися від догляду за пацієнтом. Тому варто заздалегідь домовлятися з лікарями про подальший догляд та мати документацію про проведене лікування.

5) Щодо проблеми перельотів, важливо враховувати побічні ефекти лікування та можливі наслідки від перельоту. Пацієнти, які перенесли хірургічне втручання, хіміо- або гормональну терапію, можуть бути особливо вразливими під час перельоту. Недостатня вентиляція, сухість повітря та надлишок вуглекислого газу можуть викликати небезпечні стани, такі як тромбоз та перепади артеріального тиску. Тому варто заздалегідь консультуватися з лікарями та турбуватися про час, який знадобиться для повного відновлення організму після лікування перед плануванням подорожі.

Загалом, при плануванні медичного туризму варто уважно вивчити всі аспекти лікування та післяопераційного догляду, щоб забезпечити безпечну та ефективну процедуру лікування за кордоном.

Відповідно до прогнозу Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО), медичний туризм повернеться до звичайного стану протягом двох-трьох років після пандемії COVID-19.

Тенденції після кризи будуть вказувати на:

- Зростання попиту на комплексне лікування, як наслідок відкриття кордонів. Водночас, попит на естетичні процедури може залишатися меншим через триваючу паніку серед деяких пацієнтів щодо можливості заразитися вірусом.

- Зосередження на гігієні та індивідуальному лікуванні:

Фокус уваги пацієнтів буде перенесений на ті країни, де існує відчуття постійного дистанціювання, можливість персоналізованого лікування в менш людних умовах та доступна інфраструктура (виділений особистий житловий простір та транспорт).

- Нова візова політика:

В багатьох країн з'являються нові правила видачі віз. Деякі можуть просити медичну довіку, а коли вакцини проти COVID-19 вже буде вистачати для всього населення планети, багато країн будуть вимагати сертифікат про щеплення, що значно ускладнить процес отримання візи.

- Поява регіональних центрів медичного туризму:

Існує дуже велика ймовірність того, в кожному регіоні з'являться нові центри медичного туризму або ж ті, які укріплять свої позиції. Невеликі країни з хорошою інфраструктурою охорони здоров'я можуть стати альтернативним варіантом пункту призначення для сусідніх країн. Такі центри будуть залучати населення, яке не хоче долати велику відстань та бажає кращого співвідношення ціни та якісного лікування.

- Повітряна медичинська програма:

У зв'язку з можливими проблемами з переповненням лікарень у 2021 році, може бути запроваджена повітряна медична програма, що передбачає приліт

лікарів до країни проживання пацієнта для проведення простих медичних процедур. Якщо програма буде успішно реалізована, це допоможе зменшити кількість зайвих поїздок, а також збільшить обмін досвідом між медичними працівниками та покращить взаємовідносини у галузі охорони здоров'я між країнами.

2.3. Особливості іміджу держави Ізраїль на міжнародній арені

Коли порівнюємо медичні тури різних компаній між Україною та Ізраїлем, важливо враховувати кілька факторів, таких як якість медичних послуг, доступність лікарських установ, ціни, репутація компаній та інші важливі аспекти. Нижче наведено деякі загальні порівняння між медичними турами цих двох країн.

Якість медичних послуг:

Ізраїль відомий своєю високою якістю медичної допомоги та передовими технологіями в галузі медицини. Країна має розвинуту медичну інфраструктуру, яка включає сучасні лікарні, клініки та діагностичні центри. Україна також має кваліфікованих медичних фахівців та добре оснащені лікарні, але рівень технологій та доступність деяких процедур можуть відрізнятися.

Доступність лікарських установ:

Ізраїль має широкий вибір приватних та державних лікарських установ, які спеціалізуються у різних галузях медицини. Україна також має багато лікарських закладів, але доступність деяких спеціалізованих послуг може бути обмеженою.

Ціни:

Медичні тури в Ізраїль можуть бути відносно дорогими порівняно з Україною. Це пов'язано з високою якістю медичних послуг та використанням передових технологій. Україна зазвичай пропонує більш доступні ціни за медичні послуги, але рівень якості може відрізнятися.

Репутація компаній:

Важливо досліджувати репутацію медичних туристичних компаній, які пропонують послуги в Україні та Ізраїлі. Шукайте відгуки клієнтів, рейтинги та рекомендації для забезпечення надійності та якості послуг.

Крім цього, враховуйте індивідуальні потреби та вимоги щодо медичного туру. Консультуйтеся з медичними фахівцями та туристичними агентами, щоб отримати докладну інформацію про доступні послуги, ціни та умови.

Зовнішня політика Ізраїлю у XXI столітті є досить продуманою та цілісною, що дозволило країні вийти на високий рівень взаємодії з провідними гравцями в міжнародних відносинах. Багатовекторність політики дозволила державі не замкнутися на внутрішніх регіональних проблемах та питаннях визнання. Ізраїль відомий як місце, де сталося безліч неймовірних подій у світовій історії, що обумовило складові його іміджу на сучасному етапі, включаючи туризм.

Люди приїжджають до Ізраїлю для лікування різних захворювань і станів, включаючи онкологію, серцеві захворювання, неврологічні розлади, трансплантацію органів, спинальні травми, стоматологію та багато інших.

Ізраїль має численні лікарні, клініки і медичні центри, розташовані в різних містах, таких як Тель-Авів, Єрусалим, Хайфа та інші. Найбільш відомими медичними центрами в Ізраїлі є Шіба Medical Center, Ассута Medical Center, Хадаса Medical Center та Мейр Medical Center.

Частіше всього до Ізраїлю їдуть люди з медичними проблемами, які потребують висококваліфікованого лікування, яке може бути складним або недоступним у їхніх власних країнах. Також до Ізраїлю можуть приїжджати ті, хто бажає отримати другу думку від провідних фахівців або пройти процедури, які є новаторськими або експериментальними.

Загалом, Ізраїль вважається однією з провідних країн у сфері медичного туризму, і тому люди з усього світу приїжджають сюди, щоб отримати якісне медичне обслуговування.

Міжнародна дослідницька компанія EuroMonitor назвала столицю Ізраїлю Єрусалим найбільш швидкозростаючим туристичним напрямком у світі, з числом туристів, що прибувають до міста, перевищуючим будь-яке інше

місто світу. Помітне зростання кількості туристів, що обирають Ізраїль, спостерігається в країнах, де міністерство туризму Ізраїлю протягом останніх двох років проводило маркетингові кампанії. Наприклад, значно збільшилася кількість туристів з США (813 500 осіб), Франції (320 000 чоловік), Росії (303 200 чоловік), Німеччини (259 500 осіб), Великобританії (близько 200 000 чоловік) і Китаю (близько 100 000 чоловік) [26].

Постійний розвиток туризму в Ізраїлі є результатом ретельної роботи міністерства туризму, яке проводить широкий спектр заходів по залученню туристів в країну. Туристичний бізнес в Ізраїлі підтримується на державному рівні, для його розвитку щорічно виділяється значний бюджет, розробляються робочі плани з короткостроковими і довгостроковими цілями та завданнями. Туризм - це динамічна галузь, яка вимагає постійного вкладу та творчого підходу.

Ізраїль - привабливий куточок нашої планети, що підтверджується статистичними даними. Більшість туристів, які приїжджають до країни, є повторними відвідувачами, що свідчить про привабливість Ізраїлю як туристичного напрямку. Міністерство туризму надає гранти підприємцям для будівництва та розширення готелів. У 2018 році на ці цілі було виділено значну суму грошей та побудовано 3829 нових готельних номерів. Міністерство також інвестує в туристичний маркетинг Ізраїлю по всьому світу, що призводить до збільшення числа туристів з різних країн.

В 2019 році Ізраїль прийняв близько 60 000 медичних туристів, що становило приблизно 1% від загальної кількості туристів, відвідуючих країну. Ці числа можуть змінюватися з року в рік і залежать від різних факторів, таких як політична ситуація, економічні умови та розвиток медичної галузі.

Останніми роками міністерство туризму активно займається позиціонуванням Ізраїлю як одного з найбільш туристичних напрямків у світі. З метою збільшення кількості туристів, що відвідують країну, міністерство встановлює пріоритети своєї роботи. Зокрема, проводяться заходи щодо заохочення відкриття нових прямих авіарейсів до Ізраїлю з напрямків, які мають значний туристичний потенціал. Також змінюється

маркетингова стратегія, приділяється більше уваги можливостям відпочинку в Ізраїлі та гарній погоді, що панує в країні протягом майже цілого року. Для розвитку туризму на півдні Ізраїлю і в пустелі активно працює над ребрендингом туристичного продукту та розвитком туристичної інфраструктури. Міністерство співпрацює з провідними світовими онлайн-турагентами, такими як Expedia, і укладає нові угоди з авіаперевезеннями, використовуючи одноразові маркетингові можливості, наприклад, велогонку "Джиро д'Італія" та "Євробачення".

Однією з найпопулярніших складових туристичного іміджу Ізраїлю є медичний туризм. Кожного року до Ізраїлю на лікування прибуває близько 30 000 пацієнтів з-за кордону, приблизно 80% з яких страждають на онкологічні захворювання. Медичний туризм приносить ізраїльським лікарням приблизно 500 мільйонів шекелів щорічно.

Медичний туризм є однією з найпопулярніших галузей туризму в Ізраїлі, завдяки високому рівню медичної допомоги та порівняно низьким цінам на медичні послуги в порівнянні з іншими розвиненими країнами. Більшість медичних туристів складають громадяни Росії, країн колишнього Радянського Союзу, Східної Європи, а також сусідніх країн, таких як Республіка Кіпр, Йорданія та Туреччина. Пацієнти зі США, зазвичай, не мають медичної страховки на батьківщині. Відділи міжнародного туризму при великих лікарнях країни працюють вже з 1970-х років, а на сьогоднішній день, відділи медичного туризму діють при лікарнях, таких як Лікарня Сорока Шіба, Хадасса, Іхілов, Рамбам, Вольфсон, Меїр, Герцлія Медікал Центр, Асаф Ха Рофе, Левенштейн, а також при приватних лікарнях та поліклініках.

В Ізраїлі не існує спеціального законодавства або регулюючого документа від Міністерства охорони здоров'я, що б регулювали галузь медичного туризму. У зв'язку з цим, лікарні працюють з пацієнтами з-за кордону за тими ж інструкціями, що і з громадянами Ізраїлю [27, с. 143].

Всі медичні центри в Ізраїлі мають право надавати медичні послуги туристам. Ціни на такі послуги встановлюються Міністерством охорони

здоров'я Ізраїлю для державних лікарень, та є доступними на сайті міністерства. Ціни на медичні послуги для іноземних громадян середньо на 50% вищі, ніж для громадян Ізраїлю. Однак, Міністерство охорони здоров'я Ізраїлю не контролює ціни на медичні послуги, які надаються туристам в приватних лікарнях або поліклініках [28].

У державних лікарнях Ізраїлю іноземні громадяни отримують медичні послуги на тих самих умовах, що і місцеві жителі, які відвідують приватні лікарні. Відповідальність за дотримання принципу рівного ставлення до всіх пацієнтів, незалежно від їх походження та сплати за послуги, покладена на уповноваженого координатора Міністерства охорони здоров'я Ізраїлю. Незважаючи на це, Міністерство охорони здоров'я визнає, що неможливо повністю контролювати дотримання цих правил, навіть в державних лікарнях. Інформація про доходи лікарень від медичного туризму та кількість іноземних пацієнтів, які приїжджають на лікування, не є точною. На даний момент в Ізраїлі немає єдиного центру координації медичного туризму.

Варто зазначити також й 10 найбільших медичних центрів Ізраїлю згідно незалежного каталогу Dun & Bradstreet Israel:

- Медичний центр імені Хаїма Шиба;
- Медичний центр імені Іцхака Рабина;
- Медичний центр імені Сураські;
- Реабілітаційний центр Левенштейн;
- Сорока (лікарня);
- Медичний центр Рамбам;
- лікарня Хадасса;
- Медичний центр Асаф ха-Рофе;

- лікарня Вольфсон;
- Герцлія Медікал Центр [28].

Оглядаючи ці клініки, варто враховувати кілька факторів, таких як доступність, вартість лікування, спеціалізація, репутація та особисті потреби. Вибір клініки повинен бути зроблений індивідуально, залежно потреби.

Вибір клініки повинен бути зроблений індивідуально, залежно від вашої конкретної медичної ситуації та вимог.

Загальний опис передових медичних центрів України та Ізраїлю представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Загальний опис передових клінік України та Ізраїлю

Назва клініки	Опис
В Україні:	
Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця	Це один з найбільших медичних університетів України, який має власну клінічну базу. Він пропонує широкий спектр медичних послуг, включаючи різні спеціалізації.
Київський міський клінічний госпіталь № 1	Ця клініка відома своїми передовими методами діагностики та лікування, оснащена сучасним обладнанням та пропонує високу якість медичної допомоги.
Лікарня «Феофанія»	Це приватна медична установа, яка спеціалізується на хірургічному лікуванні та реабілітації. Клініка відома своїми висококваліфікованими лікарями та сучасними технологіями.
В Ізраїлі:	
Медичний Центр «Шіба»	Це одна з найбільших і престижних медичних установ Ізраїлю. Вона відома своїми передовими технологіями, дослідженнями і лікуванням у багатьох спеціалізаціях. Медичний центр також привертає багато іноземних пацієнтів.
Ассута Медікал Центр	Це приватний медичний центр, який пропонує високоякісну медичну допомогу в різних галузях медицини. Він відомий своїми передовими технологіями та професіоналізмом медичного персоналу.
Ічілов Медікал Центр	Ця клініка володіє великим досвідом у лікуванні різних захворювань. Вона використовує передові методи діагностики та лікування, а також має досвід у проведенні складних хірургічних операцій.

Медичний туризм в Ізраїлі включає в себе лікування на Мертвому морі, що приваблює туристів з усього світу завдяки його унікальним кліматичним умовам. Довгострокові наукові дослідження довели ефективність цього виду лікування для хворих на псоріаз, легеневі розлади та хронічні захворювання суглобів. Наприклад, для громадян Німеччини це лікування може бути оплачуване медичною страховкою, що сприяє збільшенню потоку німецьких туристів в Ізраїль.

За даними Міністерства закордонних справ Ізраїлю, у 2020 році Ізраїль відвідали приблизно 3,5 млн туристів, що на 25 % більше, ніж в 2016 році, а для 41 % з них це вже була не перша поїздка в Ізраїль.

В Ізраїлі медичний туризм відіграє важливу роль, завдяки наявності великої кількості медичних центрів з сучасним обладнанням та висококваліфікованими спеціалістами. Це приваблює людей з усього світу, які цінують своє здоров'я та прагнуть лікуватися за світовими стандартами. Такий розвиток туризму стимулює економічне піднесення країни та є базою для залучення іноземних інвестицій.

За даними Міністерства закордонних справ Ізраїлю, у 2020 році країну відвідало приблизно 3,5 млн туристів, що на 25 % більше, ніж в 2016 році, а для 41 % з них це була вже не перша поїздка в Ізраїль. Туризм є надзвичайно важливою складовою розвитку держави, яка посилює її економічний потенціал та сприяє залученню іноземних інвестицій. Обирання країни для лікування залежить від кількох факторів, таких як доступність медичних послуг, якість медичного обладнання, наявність спеціалістів у конкретній галузі, вартість лікування та інші обставини.

Ізраїль відомий своїм розвиненим медичним сектором, який є одним з найкращих у світі. Країна володіє передовими технологіями, високо кваліфікованими медичними працівниками і сучасними закладами охорони здоров'я. Ізраїль також відомий своїми досягненнями у таких галузях, як онкологія, кардіологія, нейрохірургія, трансплантація органів та інші.

Україна також має кваліфікованих медичних працівників та сучасні медичні заклади. Однак, порівняно з Ізраїлем, вона може мати обмежені ресурси,

меншу доступність деяких спеціалізованих послуг та обладнання, а також інші фактори, що можуть впливати на вибір пацієнтів.

Крім того, люди можуть обирати Ізраїль через особисті причини, такі як рекомендації лікарів, популярність конкретних клінік чи лікарів, розташування країни, мовні бар'єри, культурні аспекти та інші фактори. Кінцевий вибір залежатиме від потреб пацієнта, доступності медичних послуг і особистих уподобань.

Висновки до розділу 2

У цьому розділі розглядається сучасний стан розвитку медичного туризму в світі, актуальні проблеми та перспективні напрями його розвитку, а також особливості іміджу держави Ізраїль на міжнародній арені, як країни медичного туризму.

За останні десятиліття медичний туризм значно зріс в світі, і став важливою галуззю туризму для багатьох країн. Це пов'язано з тим, що зростає кількість людей, які шукають високоякісну медичну допомогу за межами своєї країни.

Актуальні проблеми медичного туризму включають недостатню координацію між міжнародними та національними законами, ризики від неправильного використання медичних послуг та збільшення ризику зараження інфекційними хворобами.

Проте, перспективні напрями розвитку медичного туризму включають створення сприятливих умов для туристів, які шукають медичну допомогу, розвиток медичних технологій та інфраструктури, що сприятиме розвитку нових медичних послуг та розширенню діапазону послуг, які надаються.

Особливості іміджу держави Ізраїль на міжнародній арені, як країни медичного туризму, полягають в її високій технологічній та медичній компетентності, а також відмінних медичних послугах, які надаються. Крім того, Ізраїль має багату історію та культуру, що залучає туристів з усього світу.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА МЕДИЧНОГО ТУРУ ДО ІЗРАЇЛЮ

3.1. Дослідження технології організації турів у медичному туризмі

Для того, щоб плани втілилися в життя, необхідно зробити цілу низку кроків у галузі охорони здоров'я та створення відповідної інфраструктури. У цьому корисно вивчити досвід розвинених країн. Для всіх країн – лідерів медичного туризму, як розвинених, так і тих, що розвиваються, характерні значні інвестиції, у тому числі державні, у медичну науку, профільну освіту, технічну базу, медичну інфраструктуру.

Підвищення якісного рівня медицини, ретельний підхід до навчання лікарів, інноваційні технології лікування, сучасне обладнання, включаючи робототехніку, це очевидні кроки у розвитку медичного туризму та системи охорони здоров'я в цілому. Без серйозного державного фінансування будь-які серйозні успіхи в цій галузі неможливі. Однак, крім заходів щодо безпосереднього розвитку та вдосконалення системи охорони здоров'я, необхідні спеціальні заходи щодо залучення іноземних туристів та створення позитивного іміджу вітчизняних клінік [29].

Медичний туризм набирає все більшої популярності в Україні. Сьогодні люди готові платити за отримання якісної медичної допомоги. Тим не менш, рішення про вибір медичного закладу та лікаря не завжди дається легко, особливо якщо на лікування за кордон їдуть вперше. Через об'єктивні труднощі, пов'язані з процесом прийняття рішення, багато людей користуються послугами спеціалізованих агентств або агентів, які займаються програмами у сфері медичного туризму. Ці агентства виступають посередником у переговорах із закордонними лікарнями, клініками, хірургами. Вони також допоможуть вирішити питання з квитками та проживанням у вибраній країні. Координатори та агенти у сфері медичного туризму можуть бути виділені в чотири основні групи:

1. Планувальники. Ці організації виступають як офіційний представник пацієнта у пошуку провайдера медичних послуг за кордоном.
2. Туристичні агенції. Такі агенції пропонують спеціальні програми, підготовлені для бажаючих відправитися на лікування за кордон. Досвід туристичних агенцій дозволяє їм організовувати максимально комфортні та зручні умови для своїх клієнтів.
3. Групи постачальників послуг. Це закордонні постачальники медичних послуг, які мають зв'язок із міжнародними медичними установами.
4. Фахівці-професіонали, які працюють у галузі медичного туризму, можуть виступати свого роду гідями для людей, які прямують на лікування в чужу країну.

Для більшості людей користування послугами агента є найзручнішим способом отримання допомоги у процесі лікування за кордоном. Багатьом це простіше, ніж організувати поїздку самостійно [31, с. 81]. Переваги використання послуг агента (або агенцій) у сфері медичного туризму полягають у такому. Координатори у сфері медичного туризму мають великий досвід у організації лікування за кордоном і зможуть відповісти на всі питання, які традиційно виникають у пацієнтів. Серед іншого це можуть бути безпека, страхування, проживання та ін.

Посередники у галузі медичного туризму можуть допомогти в організації логістики, підготовці всіх необхідних документів, дозволів та інших заходах щодо підготовки до поїздки. Це може включати бронювання готелю, придбання квитків, вирішення проблеми з доглядом за пацієнтом після проведення процедури. Деякі посередники у сфері медичного туризму пропонують комплексні рішення щодо організації лікування за кордоном.

Придбання такого пакета може дозволити заощадити, оскільки організація поїздки самостійно вимагає великих фінансових і тимчасових витрат. Агенти, що займаються організацією лікування в іншій країні, можуть допомогти своїм клієнтам в отриманні фінансування. Незважаючи на те, що використання послуг агентів в організації лікування за кордоном є

найпростішим способом з усіх наявних, ми все ж таки не можемо не сказати про деякі недоліки:

1. Обмежений вибір. Координатори та агенти, що працюють у сфері медичного туризму, зазвичай співпрацюють із невеликою кількістю медичних закладів в окремих країнах.

2. Якість. Провайдери медичних послуг, які пропонуються спеціалізованому агентству, не завжди найкращі в конкретній ситуації. Агентство зацікавлене у просуванні послуг цього провайдера лише тому, що у нього укладено з цим постачальником послуг угоду про співпрацю.

3. Ціна. Завжди існує ймовірність того, що комплексні рішення, що пропонуються спеціалізованим агентством, дорожчі, ніж пакети послуг, що пропонуються безпосередньо провайдером послуг у обраній країні. Це з комісією, що додається посередниками [32, с. 180].

Існує велика кількість агентів, координаторів, туристичних фірм, які працюють у сфері медичного туризму. Деякі з них знаходяться в Україні, інші - в країнах Європи, Азії або регіону, куди планується поїхати. Питання отримання якісного медичного обслуговування сьогодні як ніколи є актуальними. Погіршення екології, зростання кількості нових раніше не відомих захворювань, традиційна недовіра до лікарів місцевих поліклінік і навіть приватних медичних кабінетів призводять до того, що все більше людей вибирають лікування за кордоном.

Традиційно високим попитом у галузі виїзного лікування користується Німеччина. Не менш популярні Ізраїль, Туреччина, Чехія, Угорщина та Польща. Все більшої популярності сьогодні користуються країни Південної Азії, що пов'язано з оптимальним поєднанням ціни та якості. Це такі країни, як Індія, Таїланд, Малайзія, Сінгапур [34]. Вартість, безумовно, є одним із основних факторів при ухваленні рішення про лікування за кордоном. Особливо для тих, хто звик, що медицина безкоштовна. Хоча безкоштовною вона в Україні, наприклад, не є вже давно.

Перелік процедур, доступних за полісом обов'язкового медичного страхування, настільки невеликий, що безкоштовно можуть вилікувати хіба

що від грипу і, можливо, ще парочки захворювань. Якщо ж серйозне захворювання, більшість процедур і всі медичні препарати доведеться оплатити самостійно. Такі витрати за вартістю співмірні з витратами на лікування в Європі та інших частинах світу. Проте, ухваливши рішення про лікування за кордоном, слід пам'ятати, що загальні витрати складаються не лише з витрат на медичне обслуговування.

Необхідно враховувати і так звані немедичні витрати. Ці витрати включають:

- витрати на оформлення закордонного паспорта, візи, всіх необхідних для поїздки документів;
- вартість авіаквитків;
- трансфер від/до аеропорту;
- вартість проживання у готелі;
- транспортні витрати на проїзд від готелю до лікарні, де проходитиме лікування, та назад у готель;
- витрати на харчування та чайові;
- витрати на телефонні дзвінки додому, користування Інтернетом для зв'язку з сім'єю та друзями;
- витрати на медичні препарати;
- витрати на догляд за хворим після операції;
- резервна сума на непередбачені витрати [31].

Основним етапом при організації лікування за кордоном є навіть не саме лікування, а вибір медичного закладу, в якому воно відбуватиметься. Вибір клініки або лікарні є ключовим рішенням для кожного, хто планує лікування за кордоном. Саме від цього рішення залежить остаточний результат, тому підійти до нього необхідно з усією ретельністю.

Першим етапом у процесі вибору клініки є збирання інформації. Чим більше інформації про клініку збереже, тим простіше буде ухвалити рішення. Серед джерел отримання інформації можуть бути Інтернет-сайти медичних закладів, рекламні брошури та матеріали клініки. Ви можете отримати таку

інформацію у спеціальних агентствах, що організують лікування у тій чи іншій лікувальній установі [29].

Якщо лікарня, клініка, медичний центр має акредитацію JCI, це свідчить про високу якість медичних послуг, які пропонує дана установа.

Безумовно, вибір медичного закладу – один із найважливіших та найскладніших етапів організації лікування за кордоном. Тим не менш, якщо врахувати всі фактори, то можна підібрати саме той медичний заклад, який найбільше підходить пацієнту. Можна попередньо підготуватись ще до поїздки в країну лікування. Звернутися до перекладацького агентства та перекласти всі медичні документи. Багато агентств також пропонують послуги персонального гіда-перекладача під час перебування за кордоном на лікуванні. Вартість такої послуги зазвичай досить висока та залежить від кількості годин, витрачених перекладачів на роботу. Це дозволить зробити перебування у чужій країні комфортнішим [33, с. 103].

Важливим фактором при лікуванні за кордоном є відповідальність лікарів та медичної установи. Будь-яке лікування пов'язане із ризиком. Щоб уникнути непорозумінь, перед поїздкою необхідно обов'язково уточнити наступні моменти:

- політика країни місцезнаходження лікувального закладу та лікувального закладу щодо компенсації неекономічної шкоди жертв лікарської недбалості;
- у якому обсязі виплачується така компенсація;
- чи застрахована відповідальність лікаря;
- чи є у контракті, укладеному пацієнтом з медичним закладом, положення про страхування у разі медичної помилки;
- яке страхове покриття у таких випадках [30].

Основну інформацію, яка буде потрібна при виборі медичного закладу, може надати агентство, з яким укладають договір, або сам лікувальний заклад. Однак не варто забувати, що найінформативніші відгуки можуть надати тільки ті люди, які вже пройшли курс лікування в обраній лікарні. Якщо ви

користується послугами агенції, попросить їх надати відгуки колишніх пацієнтів обраного закладу.

3.2. Аналіз діяльності ТОВ «Турфірма «Синдбад» з надання послуг медичного туризму

Товариство з обмеженою відповідальністю «Туристична фірма «Синдбад» на ринку туристичних послуг існує з 2013 року та працює по всій Україні та закордоном.

Юридична адреса: Україна, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Кронштадська, буд.5.

Дата реєстрації: 21.02.2013 Адреса: Україна, 69001, Запорізька обл., місто Запоріжжя, ВУЛИЦЯ КРОНШТАДСЬКА, будинок 5.

Керівник: Ткач Вікторія Олександрівна. Засновник: Камушков Олександр Сергійович.

Види діяльності - основний:

79.11 Діяльність туристичних агентств.

Додаткові:

79.12 Діяльність туристичних операторів;

79.90 Надання інших послуг бронювання та пов'язана з цим діяльність;

82.99 Надання інших допоміжних комерційних послуг, н.в.і.у. [35].

Туристична компанія «СИНДБАД» організовує відпочинок по напрямкам України та закордон. Зокрема в такі країни як Китай, Армения, Туреччина, Єгипет, ОАЄ, Болгарія, Грузія, Греція, Австрія, Франція, Ізраїль та ін. Здійснюються тури як до холодних країн, так і теплих. Готелі від 3 зірок та більше.

В основному увага приділяється турам вихідного дня та святam. Ціни варіюються від 123 євро до 703 євро, в залежності від напрямку, кількості зірок в готелях, кількості днів та чоловік. Чим більша чисельність групи, тим нижча вартість та ціна туру в розрахунку на одного туриста.

В основному у вартість входить:

- авіапереліт;
- груповий трансфер;
- аеропорт;
- готель;
- проживання, харчування, страховка

Найдешевші путівки по Заходу України 123 євро. Найдорожчі – Китай 703 євро. [36]

Кількість видів обслуговуючих технологічних циклів складає шість. Серед них варто виділити прибирання житлових та нежитлових приміщень, ведення білизняного господарства, використання засобів для миття та очищення, інформаційні технології, а також технології бронювання і резервування. Компанія зі сфери туризму під назвою «Турфірма «Синдбад» спеціалізується на останньому виді - технології бронювання і резервування. Основний технічний процес підприємства відповідає основній функції виробництва: туристична фірма надає туристичні послуги клієнтам.

Туристична компанія "Синдбад" пропонує наступний спектр послуг:

Придбання авіаквитків:

- ✓ Консультації з вибору маршруту, правил застосування тарифів та вимог паспортно-візового режиму.
- ✓ Бронювання та продаж квитків на внутрішні та міжнародні рейси.
- ✓ Організація чартерних та бізнес-польотів. Вибір місця в салоні та замовлення спеціального харчування можливий за умови, що ці послуги доступні відповідною авіакомпанією.
- ✓ Оформлення та підтримка бонусних програм для постійних пасажирів провідних авіакомпаній світу.
- ✓ Реєстрація участі та підтримка програм лояльності авіакомпаній для юридичних осіб.
- ✓ Розробка та надання пільгових тарифів на маршрути та авіакомпанії при досягненні визначених об'ємів продажу.

Придбання залізничних квитків:

- ✓ Бронювання та придбання залізничних квитків по Європі.

- ✓ Оформлення пільгових квитків на європейські залізниці.
- ✓ Продаж залізничних квитків по Україні.

Бронювання:

- ✓ Бронювання номерів у готелях, апартаментах, трансферів та екскурсійних послуг за кордоном у режимі реального часу.
- ✓ Бронювання готелів по Україні та світу.

Туристичні послуги:

- ✓ Індивідуальні та групові тури за кордон.
- ✓ Гарантовані блоки місць у готелях та на авіарейсах на найбільш популярні туристичні напрямки.
- ✓ Автобусні тури по Європі.
- ✓ Відпочинок та лікування на Україні.

Додаткові послуги:

- ✓ Медичне страхування на час подорожі.
- ✓ Щомісячна розсилка в електронному вигляді або поштою розкладу авіарейсів.
- ✓ Доставка документів клієнтам по місту.

ТОВ «Турфірма «Синдбад» пропонує цікаві та захоплюючі тури, географія та різноманітність яких задовольняють будь-який смак та можливості.

Технологія обслуговування туристів на підприємстві "Туристична фірма «Синдбад»" містить наступні складові: чітка відповідність послуг набору, відповідність рівня обслуговування, цільова адресна спрямованість турів, чітке та своєчасне надання послуг та оптимальність програми обслуговування.

Стратегічними напрямками в обслуговуванні туристів є якість та культура обслуговування, інформованість та насиченість програм, а також ненав'язливість сервісу. У комплексному обслуговуванні туристів використовуються різні стандарти, які повинні враховувати ряд важливих факторів, що впливають на споживчі властивості турпродукту.

Основні напрями стандартизації турпродукту, що використовує підприємство «Туристична фірма «Синдбад» у своїй діяльності, представлені на рис. 3.1.

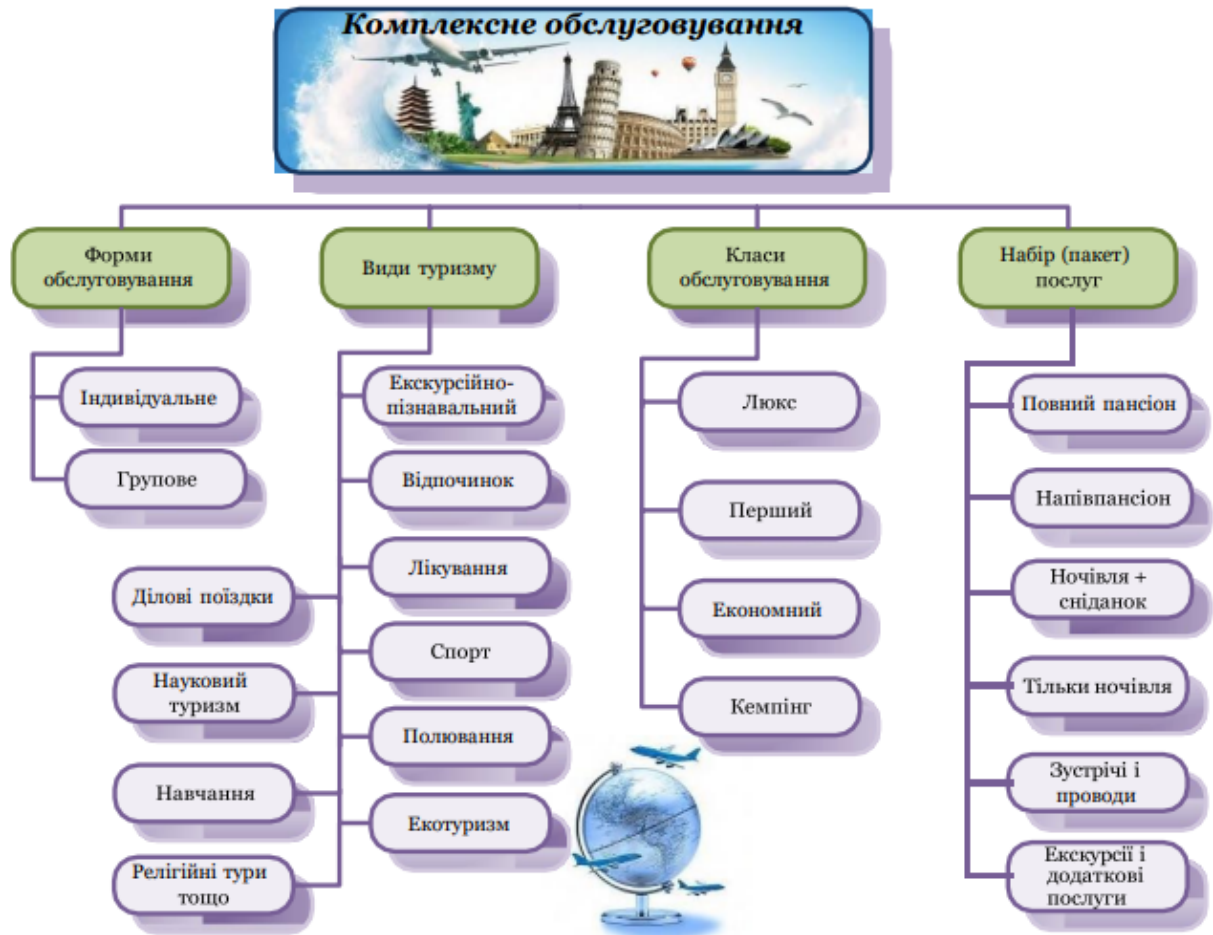

Рис. 3.1. Стандартизація туристичного продукту підприємства «Туристична фірма «Синдбад»

У процесі продажу туристичного продукту відбувається декілька етапів, зокрема: зустріч з клієнтом та встановлення контакту з ним, надання мотивації для вибору турпродукту, пропозиція турів, оформлення договору та розрахунок з клієнтом, а також надання необхідної інформації [37].

Проте, обслуговування клієнта на підприємстві туристичних послуг не обмежується тільки процесом продажу. Наприклад, перед від'їздом на відпочинок, співробітники туристичної компанії зазвичай зв'язуються з клієнтом по телефону, щоб нагадати про майбутню поїздку та надати необхідну інформацію.

3.3. Розробка та просування медичного туру в Ізраїль

Ізраїль має одну з найкращих систем раннього виявлення захворювань, що дозволяє уникнути непотрібної госпіталізації та зменшити майбутні витрати на лікування. Міжнародна об'єднана комісія підтверджує високу якість медичних послуг та обладнання. Національні лікарні досліджують нові методи лікування раку, серцево-судинних і неврологічних захворювань. В ізраїльських клініках є відділення для іноземних пацієнтів. Також надаються послуги трансферу з аеропорту та перекладу. Географія Ізраїлю дозволяє проводити реабілітацію та релаксацію на курортах Мертвого моря після складних операцій або травм.

Відоме своїми цілющими властивостями, Мертве море є найсолонішою водоймою у світі і розташоване між Ізраїлем та Йорданією. Крім солі, є ще грязі, багаті бромом і йодом. Біоактивні речовини надають грязі стерильні властивості, пелоїдотерапія позитивно впливає на внутрішньоклітинний обмін, сприяє регенерації клітин, очищає і стимулює шкіру, усуває набряки, послаблює м'язовий тонус, стабілізує психоемоційний стан пацієнта, позитивно впливає на гемодинаміку і кровоносні судини, а також має болезаспокійливу дію. Лецитин входить до складу грязей і бере участь у формуванні оболонки нервів, від яких залежить швидкість передачі нервових імпульсів по нервових волокнах. Крім того, місцева грязь стабілізує вироблення хондроїтинсульфату, який відповідає за зростання нових хрящових ділянок, тим самим відновлюючи суглобовий хрящ. Грязелікування Мертвого моря є одним з основних методів оздоровлення периферійної нервової системи (попереково-крижовий, шийний і грудний радикуліт), опорно-рухового апарату та шкіри.

Ще однією перевагою лікувальних грязей Мертвого моря є їх висока теплопровідність, що сприяє глибокому прогріванню тканин (м'язів, зв'язок, суглобів). Грязьове обгортання має комплексну лікувальну дію: очищає і стимулює всі шари шкіри, розслаблює м'язи і зв'язки, нормалізує емоційний стан і глибину сну. Грязьове обгортання покращує кровообіг по всьому тілу, зменшує болі в суглобах, значно збільшує обсяг рухів в суглобах, хребті при остеохондрозі та інших дегенеративних захворюваннях хребта.

Враховуючи кліматичні умови, Ізраїль має середземноморський клімат з теплими літами і м'якими зимами. Це означає, що в будь-яку пору року можна отримати якісну медичну допомогу, хоча деякі періоди можуть бути більш привабливими для медичних туристів.

Наприклад, весна і осінь (квітень-травень і вересень-жовтень) зазвичай є більш комфортними періодами для відвідування Ізраїлю, оскільки температура повітря є помірною і не надто спекотною. Ці періоди можуть бути особливо привабливими для пацієнтів, які потребують післяопераційного відновлення або реабілітації.

Літні місяці (червень-серпень) можуть бути спекотними в Ізраїлі, з високими температурами і високою вологістю. Проте, цей період може бути привабливим для пацієнтів, які шукають лікування в галузі дерматології або реабілітації за допомогою морської води і сонячних процедур.

Зимовий сезон (грудень-лютий) також може бути привабливим для медичних туристів, особливо тих, хто шукає лікування в галузі ортопедії або ревматології, оскільки температура повітря в цей період зазвичай комфортна і підходить для відновлювальних процедур.

Медичний туризм в Ізраїлі був популярним як серед жінок, так і серед чоловіків. Однак, наявні дані не вказують на явну перевагу однієї статі над іншою. За звітами і статистикою, медичний туризм до Ізраїлю переважно використовували люди похилого віку. Часто це були пацієнти, які шукали високоякісні медичні послуги, включаючи лікування онкологічних захворювань, серцево-судинних захворювань та нейрохірургічні операції. Зрозуміло, що люди будь-якого віку можуть користуватися медичним туризмом, але старші люди, які мають більше медичних потреб, можуть бути більш поширеною групою у цій сфері.

Парламент Ізраїлю прийняв закон про захист пацієнтів. Цей закон поширюється як на громадян країни, так і на іноземних пацієнтів. Головною перевагою цього закону є те, що він визначає права пацієнтів та обов'язки медичних працівників.

Відповідно до закону, ізраїльські пацієнти мають наступні права:

- Право на якісну медичну допомогу.
- Медичні послуги надаються всім без дискримінації за статтю, расою, релігією чи національністю та повинні відповідати високим стандартам якості, прийнятим у країні.
- Пацієнт має право на повну та точну медичну інформацію. Лікар повинен повідомляти пацієнта про всі аспекти його стану та лікування, а також надавати інформацію про медичний персонал, що займається діагностикою та лікуванням.
- Конфіденційність є правом пацієнта. Весь медичний персонал, що має стосунок до лікування пацієнта, повинен дотримуватися правил конфіденційності та зберігати приватність пацієнта.
- Пацієнт зберігає право на свою честь та гідність на всіх етапах лікування. Його приватне життя повинно бути захищеним та поважатися.
- Право на згоду або відмову від медичного лікування. Пацієнт повинен дати згоду на будь-яке медичне лікування. Перед цим медичний персонал повинен надати йому всю інформацію, необхідну для прийняття рішення. Згода може бути надана в письмовій або усній формі.

Перш за все, слід пам'ятати, що паспорт не повинен бути дійсним менше шести місяців, навіть якщо пацієнт твердо переконаний, що залишиться на один місяць. Це є обов'язковим правилом і не дозволить в'їхати в Ізраїль.

Крім того, повинні бути дотримані деякі додаткові умови, такі як наявність медичного страхування. Важливо відзначити, що страховка не надається для форс-мажорних обставини, включаючи військові дії, якщо ви страждаєте на хронічні захворювання або психічні розлади, травми, в тому числі і при ДТП, отримані внаслідок алкогольного чи іншого сп'яніння застрахованої особи.

Компенсаційний пакет медичного страхування забезпечує оплату лікування непередбачених захворювань, відвідування стоматолога та проведення екстрених операцій, а також інших ситуацій, пов'язаних із здоров'ям.

Якщо відвідати Ізраїль як медичний турист, необхідно мати проїзний документ на повернення в Україну разом з квитком на вильот. Проїзний документ повинен містити дату зворотного вильоту та позначення RT. Форма

квитка не має значення, дозволена електронна версія цього документа. Документ підтверджує термін перебування в Ізраїлі, який не повинен перевищувати трьох місяців. У деяких випадках, коли громадяни України в'їжджають до Ізраїлю через сухопутний кордон, наприклад, через Єгипет, замість зворотного квитка потрібна довідка про бронювання номера в єгипетському готелі.

Незважаючи на наявність медичної страховки та договору з клінікою, для підтвердження своєї платоспроможності необхідно мати наступні документи: готівку, виписку з банку або дорожній чек.

Для відвідування Ізраїлю як медичного туриста необхідно отримати запрошення, яке висилається клінікою або фірмою, яка займається організацією лікування. Цей документ є доказом наміру лікуватися відвідувача.

Крім того, можуть знадобитися додаткові документи, такі як довідка про відсутність судимості, документ, що підтверджує бронювання номера в готелі, а також свідоцтво про народження дитини, яка не досягла 18 років і відправляється з вами. [38]

Розробка та просування медичного туру в Ізраїль потребує ретельної підготовки та роботи з багатьма партнерами та організаціями. Ось декілька кроків, які можна зробити, щоб розробити та просунути медичний тур в Ізраїль:

1. Вивчення ринку та конкурентів: провести дослідження ринку та визначити, які типи медичних послуг найбільш популярні серед туристів. Також вивчити конкурентів та їх послуги, щоб знайти свої конкурентні переваги.
2. Пошук партнерів: знайти лікарів, клініки та інші медичні заклади, які зможуть надавати послуги туристам. Також знайти туроператорів та туристичні агентства, які зацікавлені в просуванні медичного туру в Ізраїль.
3. Промоція туру: використовувати різні канали промоції, такі як соціальні мережі, рекламні банери, веб-сайти туристичних агентств та туроператорів, щоб просунути медичний тур в Ізраїль.

4. Підтримка клієнтів: забезпечити клієнтам підтримку та допомогу на кожному етапі їхнього туру. Надати контактну інформацію для зв'язку у разі потреби.

5. Розробка програми: розробити програму, яка міститиме інформацію про медичні послуги, які надаються, транспорт, готелі та ресторани, де можуть зупинятися туристи. Під час розробки програми врахувати потреби та бажання цільової аудиторії.

Ось детальна програма медичного туру до Ізраїлю:

День 1: Прибуття в Ізраїль

- Зустріч з представником туроператора на аеропорту
- Трансфер до готелю
- Вільний час для відпочинку та адаптації до нового часового поясу

День 2: Консультація з лікарем та медичний огляд

- Зустріч з місцевим лікарем та перекладачем для консультації
- Медичний огляд та аналізи, які необхідні для подальшого лікування
- Вільний час для відпочинку та відновлення сил

День 3-4: Лікування та процедури

- Лікування та процедури, які необхідні для вашого стану здоров'я, проводяться в визначених клініках або лікарнях з міжнародними сертифікатами
- Вільний час для відпочинку та відновлення сил

День 5: Експерсія та відпочинок

- Експерсія до місцевих культурних пам'яток та місць відпочинку
- Вільний час для відпочинку та розваг

День 6-7: Продовження лікування та процедури

- Продовження лікування та процедур, які необхідні для вашого стану здоров'я, проводяться в визначених клініках або лікарнях з міжнародними сертифікатами
- Вільний час для відпочинку та відновлення сил

День 8: Повернення додому

- Трансфер до аеропорту

- Відправлення додому

Медичний тур до Ізраїлю на 2-х осіб розрахований на 8 днів подорожі та 6 повноцінних днів лікування.

FLYONE 2 год. і 30х. Прямі рейси з Кишиніва від 253\$.

Консультація лікаря - від 590 \$.

Діагностичні процедури - 2800-4500 \$.

Проживання - Jaffa/Noga Courtyard Apt. Ціна за 2 дні - 470\$ (рис. 3.2)

Рис. 3.2. Jaffa/Noga Courtyard Apt.

Взято з <https://www.booking.com> [39]

Трансфер з аеропорту в готель (рис. 3.3), трансфер в аеропорт з готелю та до/з Мертвого моря (рис. 3.4).

+ поліс медичного страхування

Пропонуємо даний тур ТОВ «Турфірма «Синдбад» для :

1. Розширення спектру своїх послуг;
2. Виходу на новий ринок;
3. Збільшення клієнтської бази.
4. Збільшення прибутку;

Цей тур націлений на людей, які мають проблеми зі здоров'ям та для діагностування і вирішення проблем на ранніх стадіях. Також рекомендується для профілактики та оздоровлення організму.

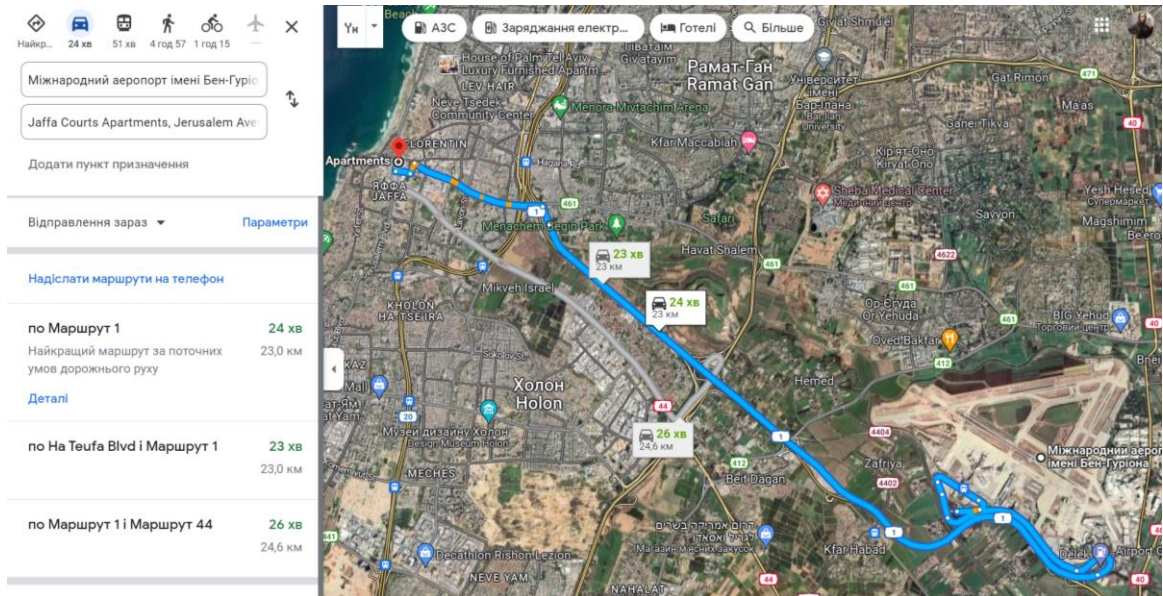

Рис. 3.3. Маршрут з аеропорту Тель-Авів до готелю

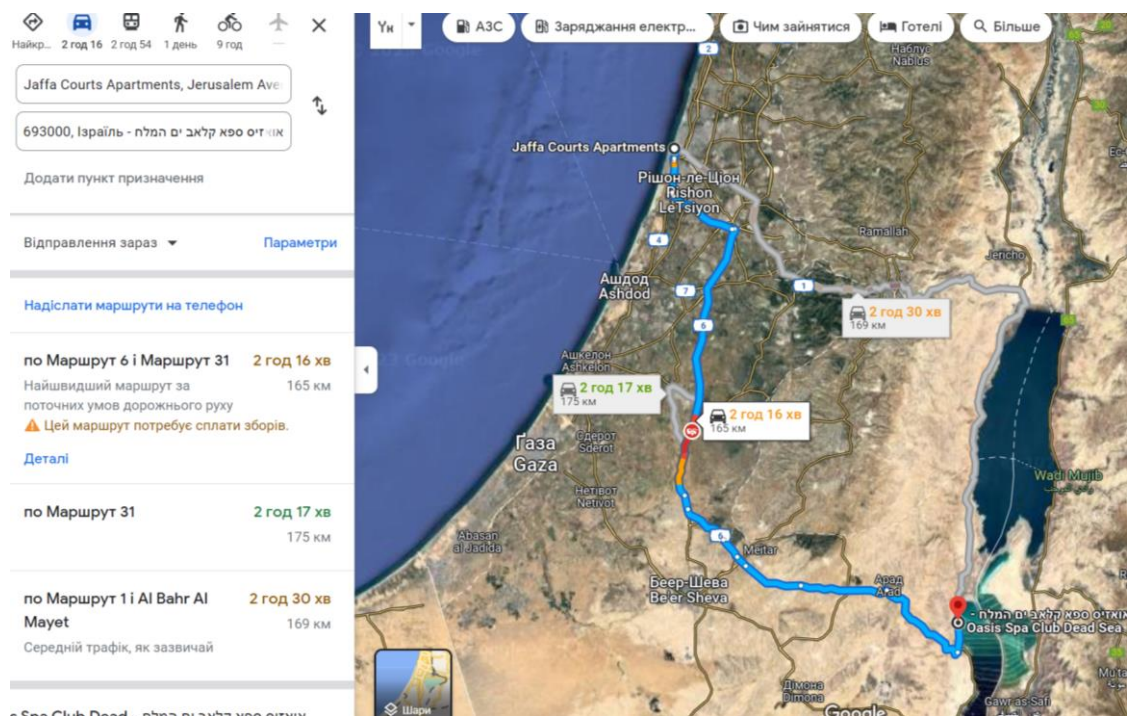

Рис. 3.4 Маршрут з Тель-Авіву до Мертвого моря

Приблизний діапазон цін на медичні послуги в клініці Іхілова, має наступний вигляд:

Перший медичний центр Тель-Авіва «Клініка Іхілова»

Консультація лікаря - від 590 \$.

Діагностичні процедури - 2800-4500 \$.

Хірургічне лікування - від 8 000 \$.

Променева терапія - від 23 000 \$.

Кращі фахівці клініки «Іхілов» спеціалізуються на успішному і безпечному лікуванні таких захворювань: безпліддя, лапароскопічне видалення новоутворень в органах жіночої та чоловічої статеві системи. Є відділення нейрохірургії, кардіохірургії, трансплантології, гінекології, онкології, ортопедії, ендокринології, естетики та дерматології.

У Першому медичному центрі Тель-Авіва є відділення міжнародного медичного туризму, в якому лікуються пацієнти з Азії, Європи, СНД та інших зарубіжних країн. Іноземних пацієнтів лікують тільки лікарі високого рівня, професори і завідувачі відділень, багато з яких викладають в університетах. Кожен фахівець має великий клінічний досвід, досвід проведення складних медичних операцій, брав участь у розробці та апробації інноваційних методів лікування. Після огляду та консультації лікар назначає процедури відповідно до висновку [40].

Під наглядом спеціалістів проводяться грязьові аплікації, грязьові ванни, консультації з дієтичного харчування, відвідування басейну з морською водою, масажі.

Після комплексного лікування туристи вертаються в аеропорт Тель-Авів, та повертаються додому.

Приклад інших медичних турів до Ізраїлю:

Тур "Медична консультація та обстеження":

Тривалість: 5 днів.

Опис: Цей тур пропонує обстеження і консультації в провідних медичних центрах Ізраїлю. Ви отримаєте можливість зустрітись із висококваліфікованими лікарями, пройти різноманітні обстеження та отримати консультації щодо вашого стану здоров'я. Крім того, ви будете мати можливість оглянути деякі туристичні визначні місця в Ізраїлі під час вашого перебування.

Вартість: \$3000 (включаючи медичні послуги, проживання і екскурсії).

Тур "Хірургічне лікування та реабілітація":

Тривалість: 2 тижні.

Опис: Цей тур призначений для пацієнтів, які потребують хірургічного втручання та подальшої реабілітації. Ви будете госпіталізовані в одному з найкращих медичних центрів Ізраїлю, де вам нададуть високоякісну хірургічну допомогу та професійну реабілітацію. Після виписки ви зможете насолодитися деякими туристичними місцями в Ізраїлі під час вашого відновлення.

Вартість: \$10,000 - \$15,000 (включаючи хірургічне лікування, реабілітацію, проживання та екскурсії).

Тур "Лікування в рамках програми відновлення":

Тривалість: 4 тижні.

Опис: Цей тур призначений для пацієнтів, які потребують тривалого лікування та відновлення після операцій або серйозних захворювань. Ви будете госпіталізовані в спеціалізованому медичному центрі, де отримаєте інтенсивну медичну та фізіотерапевтичну допомогу. Після виписки ви продовжите ваше відновлення в спеціальному закладі для відновлення здоров'я та будете мати можливість відвідати деякі туристичні місця в Ізраїлі.

Вартість: \$20,000 - \$25,000 (включаючи лікування, реабілітацію, проживання та екскурсії).

Висновки до розділу 3

У результаті проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

Перш за все, виявлено, що технологія організації турів у медичному туризмі є досить складною і має свої особливості. Для ефективної роботи в цьому напрямку потрібні професійні знання і навички, а також вміння адаптуватися до змін на ринку.

Аналіз діяльності ТОВ «Турфірма «Синдбад» з надання послуг медичного туризму показав, що компанія має значний досвід і відповідну кваліфікацію для роботи в цьому сегменті ринку. Проте, водночас було виявлено певні недоліки у роботі компанії, зокрема, необхідність поліпшення сервісу та уваги до клієнтів.

Розробка та просування медичного туру в Ізраїль є перспективною ідеєю, оскільки країна має розвинену медичну інфраструктуру та відповідний досвід в цій сфері. Однак, для успішної реалізації проекту необхідно враховувати специфіку медичного туризму та уважно аналізувати ринок.

Отже, можна стверджувати, що медичний туризм є перспективним напрямком для розвитку туристичної галузі, але вимагає відповідної кваліфікації та уваги до деталей. Компанії, що працюють в цьому сегменті ринку, повинні постійно вдосконалювати свої послуги та адаптуватися до змін на ринку.

ВИСНОВКИ

Під час виконання дослідження було встановлено, що медичний туризм є формою подорожі, яка передбачає виїзд особистості за межі своєї країни проживання з метою отримання якісних медичних послуг, проведення діагностики свого фізичного та психічного здоров'я, хірургічним втручанням або проведення терапії, які комбінуються з відпочинком та розвагами.

Головними факторами, які сприяють розвитку медичного туризму, є висока цінова політика на медичні послуги в державі проживання, відсутність високотехнологічного лікування та методів в своїй країні, прагнення звернутися до професійних та компетентних фахівців, можливість отримати медичну допомогу в найкоротший термін без очікування та великих черг, бажання здійснювати конфіденційне лікування, а також можливість отримати медичні послуги, які не доступні через релігійні обмеження або заборони на законодавчому рівні в країні проживання.

Під час проведення досліджень було підтверджено, що медичний туризм є важливим фактором для економічного розвитку держави, яка надає такі послуги. Він забезпечує зростання нових медичних установ та прибутків, а також популяризує державу серед іноземних туристів. Крім того, він забезпечує нові робочі місця та доступ до якісних медичних послуг та технологій діагностики для громадян.

У державах, де медична сфера активно розвивається, медичний туризм не є фактором міграції кваліфікованих медичних фахівців за кращими можливостями та заробітками. Збільшення попиту на медичні послуги веде до росту інвестицій в дану сферу та інші суміжні інфраструктурні сектори, а також до підвищення керівництва держави щодо удосконалення інфраструктури та якості надання медичної допомоги.

Після детального аналізу ринку медичного туризму було виявлено його головну проблему - пандемію COVID-19. Через закриття кордонів значна кількість медичних туристів відкладає своє лікування. Однак, для тих, хто вирішив скористатись медичним туризмом, це може стати не лише

можливістю лікування, але і приємним відпочинком та поліпшенням зовнішнього вигляду.

Медичні СПА та велнес-центри пропонують оздоровчі та омолоджуючі програми, фітнес-центри, басейни, комфортне проживання та здорове харчування, унікальне поєднання трав'яних настоїв, фіто-ванн, йоги і медитації, а також екскурсії, розваги, спортивний відпочинок, фестивалі, гастрономія та енотерапія, таласотерапія та медотерапія. Такі послуги надають можливість насолоджуватись відпочинком, скориставшись послугами "медичного туризму".

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мальська М. П., Бордун О. Ю. Медичний туризм: теорія та практика: навч. посіб. / М. П. Мальська, О.Ю. Бордун -К.: “Центр учбової літератури”, 2018. - 128 с.
2. Бабкин А. В. Специальные виды туризма / А. В. Бабкин. – Ростов-наДону: Феникс, 2008. – 252 с.
3. Lunt N., Smith R., Exworthy M., T.Green S., Horsfall D., Mannion R. Medical Tourism: Treatments, Markets and Health System Implications: A scoping review // OECD Publications Service, 2011. - 55 с.
4. Герасимов П.А. Особенности поставки и потребления медицинских услуг в современных международных экономических отношениях / П.А. Герасимов // Российское предпринимательство, 2013. – № 22 (244) / ноябрь. – С. 215–244.
5. Медицинский туризм как сфера бизнеса. Галкин В.В.: веб-сайт. URL: <http://vadim-galkin.ru/articles/medical-business/medicaltourism> (дата звернення: 18.02.2021)
6. Bookman, M. Z. and Bookman K.R. Medical Tourism in Developing Countries. - New York, Palgrave Macmillan, 2007.
7. Романів О. Географія медичного туризму Європи / Оксана Романів// Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіональний зб. наукових праць – Х.: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2010. – Вип. 8(1). – С. 79-84.
8. Баєв В.В. Характеристика структурних елементів ринку медичного туризму / В.В. Баєв// Ефективна економіка № 3. – Д.: ДКС-центр, 2015
9. Health Care in the Global Economy. Horowitz M.D.: веб-сайт. URL: <http://web.nchu.edu.tw/pweb/users/hychuo/lesson/5877.pdf> (дата звернення: 22.02.2020)
10. Шаблій А. Географія: мири, регіони, концепти /Олег Шаблій. – М.: Просвещение, 2004. – 740 с.
11. Українська Асоціація Медичного Туризму: веб-сайт. URL: <http://uamt.org.ua/UA/>

12. Гнедик Є.С. Медичний туризм як вид господарської діяльності: проблеми нормативно-правового визначення. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 6. Том 2. С. 18 – 22.
13. Барчуков И. С. Методы научных исследований в туризме : учеб. пособие для вузов / И.С. Барчуков. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 224 с., с. 12
14. Романів О. Географія медичного туризму Європи / Оксана Романів// Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіональний зб. наукових праць – Х.: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2010. – Вип. 8(1). – С. 79-84.
15. Малімон В. В. Фактори розвитку регіонального ринку медичного туризму в розвинених країнах світу / І. М. Вахович, В. В. Малімон // Фінансовий простір : Міжнародний науково-практичний журнал. – Випуск № 3 (7). – Черкаси. – 2012. – С. 38– 46.
16. Малімон В. В. Перспективи розвитку регіональних ринків медичного туризму в Україні / В. В. Малімон // Стратегія розвитку міст: молодь і майбутнє : Міжнар. наук.- практ. конфер. : тези допов., 11–12 квітня 2012 р. – Харків, 2012. – С. 81–82.
17. Малімон В. В. Медичний туризм як складова регіонального ринку туристичних послуг/ І. М. Вахович, В. В. Малімон // Економічний форум: Науковий журнал. – № 1. – Луцьк: ЛНТУ, 2012. – С. 108–114
18. The International Travel Journal: веб-сайт. URL: <https://www.imtj.com/> (дата звернення 02.04.2021)
19. Марченко О. Г. Мировой медицинский туризм смещается в страны АТР. Аналитический обзор / О. Г. Марченко // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 6. – с. 462
20. Asia Pacific Medical Tourism Market Research Report. Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends, Forecast (2020 to 2025).Market Data Forecast: веб-сайт. URL: <https://www.marketdataforecast.com/marketreports/asia-pacific-medical-tourism-market> (дата звернення: 24.03.2021)
21. North America Medical Tourism Market Research Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends, Forecast (2020 to 2025).Market Data Forecast: веб-сайт.

- URL: <https://www.marketdataforecast.com/market-reports/northamerica-medical-tourism-market> (дата звернення: 24.03.2021)
22. Europe Medical Tourism Market Research Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends, Forecast (2020 to 2025).Market Data Forecast: веб-сайт. URL: <https://www.marketdataforecast.com/market-reports/europe-medicaltourism-market> (дата звернення: 24.03.2021)
23. Latin America Medical Tourism Market Research Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends, Forecast (2020 to 2025).Market Data Forecast: веб-сайт. URL: <https://www.marketdataforecast.com/market-reports/latin-americanmedical-tourism-market> (дата звернення: 24.03.2021)
24. Middle East & Africa Medical Tourism Market Research Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends, Forecast (2020 to 2025).Market Data Forecast: веб-сайт. URL: <https://www.marketdataforecast.com/marketreports/middle-east-and-africa-medical-tourism-market> (дата звернення: 24.03.2021)
25. Jurkowski E.T., Agbeh A.O. Medical tourism: An Emerging Terrain with Covid-19 / Elaine T. Jurkowski, Anthony O. Agbeh // Journal of Tourism & Hospitality. – 2020. – Vol.9
26. Ізраїльський туризм 2017 – висновки року. Міністерство закордонних справ Ізраїлю. URL: <https://mfa.gov.il/MFARUS/IsraelExperience/Tourism/Pages/Israel-TourismSummary-2017.aspx>.
27. Таранова Ю. В. Туристический имидж страны. Имидж государства/региона: современные подходы: новые идеи в теории и практике коммуникации: сб. науч. трудов. СПб.: Роза мира, 2009. 264 с.
28. Reports. World Economic Forum. available at: <https://www.weforum.org/reports/> (Accessed 24 Dec 2022).
29. Sardak S., Dzhyndzhoian V. and Samoilenko A. Global innovations in tourism. Innovative Marketing. 2016. Vol. 3. Issue 12. Pp. 45-50.
30. Джинджоян В. В. Базисні детермінанти розвитку туристичних підприємств на основі їх соціальної діяльності : монографія. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2020. 248 с.

31. Мальська М. П., Антонюк. Н. В. Міжнародний туризм і сфера послуг : підручник. К. : Знання, 2008. 661 с.
32. Рутинський М. Й. Лікувально-оздоровчий туризм: актуальні цілі та сучасні підходи до організації. Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». 2012. Вип. 29(1). С. 179-189.
33. Сазонець І. Л., Зима І. Я. Соціальні інститути в трансформації державної системи управління охороною здоров'я: монографія. Рівне. Волинські обереги, 2018. 168 с.
34. Торяник В. М., Джинджоян В. В., Піхун Н. А. Реклама та PR у сфері туризму : підручник. Д. : ДГУ, 2018. 320 с.
35. Електронний ресурс] URL: <https://opendatabot.ua/c/38625462>
36. [Електронний ресурс] URL: <https://www.facebook.com/sindbadtravelagencyzrp>
37. Крикавський Є. Логістика: основи теорії. - 2-ге вид., перероб. і доп. - Львів: Інтелект-захід, 2006. - 456 с
38. [Електронний ресурс] URL: <https://ua.bookimed.com/article/medicinskij-turizm-v-izraile>
39. [Електронний ресурс] URL: https://www.booking.com/hotel/il/jaffa-47-noga-courtyard-apt.uk.html?aid=304142&label=gen173bo-1FCAMoajj1AkghWANo6QGIAQGYASG4ARfIAQzYAQHoAQH4AQOIAgGYAiGoAgO4ArbLgqEGwAIB0gIkZWM2OTFjMjktZmJhMC00ZjMyLTg1NzctOTdjY2ZkYjEzMThl2AIF4AIB&sid=94fb01555276d5344aebf836f0931fa6&checkin=2023-06-14;checkout=2023-06-16;dest_id=-781545;dest_type=city;dist=0;group_adults=2;group_children=0;hapos=1;hpos=1;no_rooms=1;req_adults=2;req_children=0;room1=A%2CA;sb_price_type=total;soh=1;sohad=1;sr_order=popularity;srpoch=1679932206;srpvid=819f6f5361170360;type=total;ucfs=1&#availability
40. [Електронний ресурс] URL: <https://ichilov-clinic.gov.il/ua>

ДОДАТКИ

Тези були подані до друку 10-12 травня 2023 року

МЕДИЧНИЙ ТУРИЗМ

**Павлова Тетяна Володимирівна, Одеський національний технологічний університет,
м. Одеса**

За даними Міжнародного центру досліджень охорони здоров'я (ИHRC), Ізраїль займає 3 місце за якістю медичного сервісу для іноземних пацієнтів.

Ізраїль займає 4 місце у рейтингу ефективності та безпеки лікування за версією Bloomberg.

Ізраїльські клініки входять до міжнародних рейтингів. Наприклад, авторитетний журнал Newsweek щороку включає медичний центр ім. Сураски (Іхілов) та клініку Шиба до списку найкращих шпиталів світу . При складанні рейтингу команда фахівців враховує якість медичних послуг та сервісу, задоволеність пацієнтів.

Ізраїльська асоціація медичного туризму (MTAI) виділяє кілька переваг лікування в країні для іноземних пацієнтів:

- Висока якість медичних послуг. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) та спеціальний комітет, що складається з міжнародних експертів у галузі медицини, дали найвищу оцінку системі охорони здоров'я та клінікам в Ізраїлі. Вони зазначили, що в країні одна з найкращих систем раннього виявлення захворювань, що дозволяє уникнути непотрібної госпіталізації та знизити витрати на лікування пацієнта у майбутньому.

Висока якість медичних послуг у клініках підтверджує акредитація Міжнародної об'єднаної комісії (JCI). Щоб її отримати, медичний центр повинен відповідати 1600 вимогам , серед яких якість та безпека медичних послуг, кваліфікація персоналу, рівень сервісу. У країні понад 10 клінік із такою акредитацією .

- Ефективна система охорони здоров'я. Ізраїль має кращі показники стану здоров'я населення порівняно з країнами Європи. За даними Асоціації медичного туризму (MTAI), в Ізраїлі одна з найвищих тривалостей життя у світі: 82 роки – у жінок, 78,5 – у чоловіків.

- Кваліфікований медичний персонал. Тривалість навчання лікаря в Ізраїлі після випуску з медичної школи – від 4,5 років (для лікарів сімейної медицини та психіатрів) до 6 (для хірургів). Молоді лікарі проходять додаткове стажування в ізраїльській клініці, а потім підвищують кваліфікацію протягом 1-2 років у медичних центрах США, Канади чи країн Європи. Лікар може самостійно приймати пацієнтів після 13-15 років навчання.

В Ізраїлі близько 20 000 кваліфікованих лікарів, 12 000 з них – спеціалісти певного профілю. Навіть після початку роботи вони продовжують навчання: регулярно проходять сертифікацію, відвідують курси підвищення кваліфікації, національні та міжнародні конференції.

- Державне врегулювання. Міністерство охорони здоров'я Ізраїлю контролює якість та ціноутворення на медичні послуги. Іноземні пацієнти мають ті ж права на лікування, що й громадяни держави. Вартість процедур для них не змінюється.

Інноваційні методи лікування

У країні застосовують обладнання для малоінвазивної хірургії (робот Да Вінчі , лапароскоп), променевої терапії (Кібер-ніж , TrueBeam), системи нейронавігації для нейрохірургічних втручань. Ці технології роблять лікування більш ефективним.

Нові розробки та клінічні дослідження препаратів. Державні лікарні вивчають нові методи терапії онкологічних, серцево-судинних та неврологічних захворювань. Наприклад, в Ізраїлі розробили безопераційний метод лікування раку простати TOOKAD .

Координація та супровід. У клініках Ізраїлю є відділи роботи з іноземними пацієнтами. Вони пропонують трансфер з/до аеропорту та послуги перекладача.

Найбільш потрібні напрямки медичного туризму в Ізраїлі

1.Онкологія

Лікування раку в Ізраїлі відбувається за міжнародними протоколами. Лікарі проводять щадні операції, після яких пацієнт відновлюється протягом тижня. Для опромінення використовують технологію RapidArc та новітні лінійні прискорювачі. Вони руйнують ракові клітини, не зачіпаючи здорові тканини.

Ефективність лікування онкологічних захворювань в Ізраїлі

Якщо говорити про найпоширеніші захворювання, згідно з даними ізраїльського Товариства по боротьбі з раком, рубіж 5 років завдяки лікуванню в Ізраїлі проживають близько:

86% жінок із раком молочної залози;

92,5% чоловіків із пухлиною простати;

90% пацієнтів з раком щитовидної залози.

2.Нейрохірургія

Нейрохірурги в Ізраїлі проводять хірургічне лікування захворювань головного та спинного мозку, периферичної нервової системи. Під час операцій вони використовують сучасні установки комп'ютерної навігації. Ці апарати відстежують розташування хірургічних інструментів, тому зводять до мінімуму ризик пошкодити здорові тканини. Для променевої терапії тут використовують апарати, які впливають з точністю до 0,5 мм порівняно з кількома см у старих установках.

3.Неврологія

Лікування епілепсії – це один із основних напрямків роботи неврологічних клінік Ізраїлю. Для комплексного обстеження пацієнтів обладнані спеціальні лабораторії, де проводять електроенцефалографію, МРТ як FLAIR і однофотонну емісійну комп'ютерну томографію (СПЕКТ), щоб отримати найточніше зображення тканин мозку.

Пацієнтів приймають лікарі зі світовим ім'ям. Наприклад, у медичному центрі Іхлів лікування проводить професор Урі Крамер – творець інноваційного браслета, який попереджає про настання нападу. Наші пацієнти також обирають Ізраїль для лікування хвороби Паркінсона, розсіяного склерозу та невралгії.

4.Кардіологія та кардіохірургія

Ізраїльські хірурги проводять заміну серцевих клапанів методом TAVI. Це малоінвазивний спосіб без розрізів шкіри – всі дії виконують через катетер під контролем МРТ або УЗД. За такою ж методикою кардіохірурги проводять установку балона та стента для розширення просвіту судин. В Ізраїлі також виконують установку дефібриляторів та кардіостимуляторів.

Лікарі клініки Рамбам вперше у світі провели операцію з лікування діастолічної серцевої недостатності.

5.Діагностика та чек-ап

Чек-ап в Ізраїлі – це комплексне обстеження, яке включає аналізи та діагностичні методики для перевірки загального стану організму. Програми діагностики у медичних центрах розроблені за міжнародними стандартами. Вони враховують вік, стать, спосіб життя пацієнта, наявність шкідливих звичок та генетичну схильність, тому включають лише необхідні обстеження, без зайвих аналізів.

Топові медичні центри Ізраїлю оновлюють обладнання для діагностики та лікування кожні 2-3 роки. Це дозволяє лікарям використовувати найточніші апарати, завдяки яким виявляють навіть невеликі порушення у роботі внутрішніх органів. Пам'ятайте, що лікування на ранніх етапах потребує мінімальних витрат часу та грошей.

Науковий керівник – кандидат економічних наук,
Доцент, доцент кафедри ТБтаР Крупіца І.В.

Перевірка тексту на плагіат

Кваліфікаційна робота бакалавра.

Тема: «Перспективні напрями розвитку медичного туру в Ізраїль»

Засіб перевірки <https://plagiarism-detector.com/>

Унікальність по фразам > 30 %

Унікальність по словам > 30 %

Проверка уникальности
Уникальность: **93.26%**

www.vtei.com.ua/doc/2021/5_11_2021/002... 3%

rbis-nbuuv.gov.ua/cgi-bin/rbis_nbuuv/cgiirbis... 1%

[Подробнее](#)

Проверка орфографии
В тексте найдено 37 ошибок:

- i
- повтор пробела
- в

[Подробнее](#)

SEO-ан
Все
Б
Коли

Подсвечено: Неуникальные фрагменты

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі, медичний туризм став додатковим джерелом прибутку. Проте, в Україні дана сфера ще не є пріоритетним напрямком державної політики. Ціна на медичні послуги відрізняється в кожній країні, і це зумовлено різним рівнем розвитку економіки, демографічною та соціальною ситуацією. У розвинених країнах світу, підвищення цін на лікування призвело до погиту на якісні та ефективні медичні послуги за доступною ціною, а також на незабутні враження від подорожі до іншої країни. Проте, висока цінова політика на медичне обслуговування стала серйозною проблемою для пацієнтів, роботодавців, соціальних фондів, страхових систем та держав. Україна може стати перспективним напрямком розвитку медичного туризму в Європі та усьому світі завдяки відмінному співвідношенню ціни та якості надання медичних послуг.

Медичний туризм зростає в популярності, оскільки багато людей шукають якісну медичну допомогу та лікування за межами своєї країни. В Ізраїлі надають якісні медичні послуги, а також пропонують різноманітні культурні та розважальні заходи для туристів.

Предметом нашого дослідження є важлива і актуальна тема, пов'язана з практичною доцільністю проведення широкомасштабного дослідження ринку відпочинку та лікування, а також розробки та впровадження стандартів курортного обслуговування (лікувально-оздоровчого туризму). Метою роботи є дослідження сутності та функцій медичного туризму, аналіз його розвитку, проблем та перспектив в світі та Україні.

За для досягнення поставленої мети потрібно вирішити ряд наступних завдань:

- розкрити характеристику структурних елементів ринку медичного туризму;
- описати формування якості туристичного продукту в сфері медичного туризму;
- визначити основні тенденції розвитку медичного туризму в Україні та світі;
- окреслити актуальні проблеми та перспективи розвитку медичного туризму в світі;
- дослідити особливості між держави Ізраїль на міжнародній арені;
- проаналізувати діяльність ТОВ «Турфірма «Синдбад»;
- розробити медичний тур в Ізраїль для ТОВ «Турфірма «Синдбад».

Об'єктом дослідження є медичний тур підприємства ТОВ «Турфірма «Синдбад».

Предмет дослідження є розробка шляхів вдосконалення процесу організації та просування медичних турів на підприємстві ТОВ «Турфірма «Синдбад».

Під час написання дипломної роботи були використані такі методи дослідження: теоретичний аналіз інформаційних джерел за проблематикою дослідження; аналіз статистичних даних; метод порівняльного аналізу; описовий метод.

Текст сохранен

Унікальність: 93.26%

Доменні, на которых найдены совпадения

www.vtei.com.ua/doc/2021/5_11_2021/002.pdf

Подсветить все

3%

Керівник: _____ Ірина КРУПІЦА

Керівник: _____ Федір ТРІШИН

Здобувачка: _____ Тетяна ПАВЛОВА